

IDÉER OM FRIHET

Et kvartalsskrift for individuell frihet & den
frie markedøkonomi

Optimisme & pessimisme

La der ikke være noen tvil. Det som vil være avgjørende for suksess eller fiasko for alle bestrebelses for å revitalisere frihetens ideer, og derved legge grunnlaget for et fritt samfunn, er om vi, som libertarianere, er preget av optimisme eller pessimisme.

Som libertarianere befinner vi oss i en situasjon omgitt av en stadig mer kvelende statsmakt, som ved sine tilhengere og beslutninger legger en klam hånd omkring alt privat initiativ, all frihet og individualitet. Vi får stadig høre at der er oppstått et problem X. Konsekvens: Man styrter til staten og roper: Vi må få en lov, en regulering, mer ordnede forhold! Denne totalitære lengsel er unektelig et skremmende fenomen, og de eneste som tjener på det, på kort sikt, er staten og dens politiske favoritter. I denne situasjonen ser mange frihetselskende mennesker seg selv som medlemmer av en liten isolert gruppe, med minimale forhåpninger om å oppnå politisk suksess. Den langsiktige pessimismen synes ofte å ha fått overtaket, og i den grad noen optimisme er å spore manifesterer den seg som regel i håpet om at "bare vi kan få et maktskifte - så kan det i hvertfall ikke bli verre enn det allerede er"!

Pessimismens naturlige konsekvens er at man går til sengs med de konservative, pessimismens fremste talsmenn par excellence. Ingen ting står i sterkere kontrast til den ånd som engang frigjorde menneskene fra den gamle samfunnsorden, med sine eneveldige despoter, laugsvesen, stagnasjon og håpløshet, og et liv for de aller fleste på grensen til hungersnød. Den gamle samfunnsorden var, er, og vil alltid være frihetens store fiende. La oss huske en ting: Den gamle samfunnsorden kunne eksistere så lenge som den gjorde nettopp pga at menneskene ikke ble vekket av noen visjon og for-

(forts. s.2)

IDÉER OM FRIHET

Innhold i dette nummer:

Redaktør:

Lars Peder Nordbakken

Redaksjon:

Runar Eraker

Christian Fotland

Kristin Grøm

Hans Chr Garmann Johnsen

Jan Pettersen

Arild Presthus

Rune Steinum

Redaksjonelle medarbeidere:

Sigmund Knag

Sigrund Grindheim

Siri P. Strandenes

IDEER OM FRIHET er en uavhengig og ikke partitilknyttet publikasjon, som vil utkomme hvert kvartal, og presentere artikler, essays og informasjon om alle emner og tema som er relevante for et forsvar for den individuelle frihet og den frie markedsøkonomi.

Artikler som trykkes i IOF uttrykker artikkelforfatterens synspunkter, og reflekterer ikke nødvendigvis redaktørens eller Libertariansk Samfunns meninger.

Annonsepriser:

1/1-side kr 800,-

1/2-side kr 400,-

1/4-side kr 200,-

1/8-side kr 100,-

Til våre lesere:

På grunn av sommerferien vil neste nummer bli sendt ut den 15. september. Nr.4 vil imidlertid bli utsendt som planlagt den 15. november.

Artikler til neste nummer bør være oss ihende innen den 25. august.

Vårhilsen fra redaksjonen:

Slipp markedskreftene
fri - det er vår!

Utg: Libertariansk Samfunn

Leder.....	1
Tegn i Tiden.....	3
Ny økonomisk verdensorden?.....	4
Kvifor kraft nærer fridom.....	15
Velferdsstaten, del 1, noen trekk ved dens utvikling...	17
Bøker.....	28
Informasjon.....	29

håpning om å kunne rive seg løs fra statstyranniets tvangstøyer. Den pessimistiske ånden fra den gamle samfunnsorden er de konservatives arv, og la de for all del beholde denne arven, for det er blant de konservative den hører hjemme!

Det som bragte Vesten ut av konservatismen var den liberale revolusjon som manifesterte seg i den britiske "Glorious Revolution" på slutten av 1600-tallet, og senere i den amerikanske og til en viss grad den franske revolusjon. Liberalismen bragte ikke bare Vesten frihet og håp om varig fred og en økt levestandard i et moderne industrisamfunn, men først og fremst gav den det brede lag av folket håp og optimisme med hensyn på fremtiden. Man har bare så altfor lett til å glemme hvilke overveldende odds libertarianerne i det 17. og 18. århundredet hadde å kjempe mot. Før den industrielle revolusjon var frihetens seier alt annet enn uunngåelig! Hvor mye heldigere er vel ikke vi som idag kjemper for friheten! Vi kan ta lærdom av en intellektuell tradisjon som ingen annen bevegelse kan vise maken til, fra Locke, Jefferson og Smith til Mises, Hayek, Rand og Rothbard.

Som libertarianere vet vi at velferdsstatspolitikken, og konservative dirigistiske varianter av den, er dømt til å mislykkes. Vi er heller ikke så naive at vi tror på noen kortsiktige politiske gevinster ved å få valgt inn "de rette menneskene" i de ledende politiske verv. Tvert imot er den sanne libertarianer en realist og en kompromissløs optimist på lang sikt.

(forts. s.3)

Tegn i tiden

VLADIMIR ILICH LENIN

Den 22. april kunne alle verdens arbeidere "foren eder" glede seg over at det allerede var 110 år siden Lenin åpnet øynene for første gang. Kommer ikke det klasseløse samfunn snart? Denne dag gikk dog ikke upåaktet hen hos oss og vi velger å takke ham for hans udiskutable og åpenlyse be- kreftelse av Benjamin Tuckers forutsigelse fra 1897: "whatever the State Socialists may claim or disclaim, their system, if adopted, is doomed to end in a State religion, to the expence of which all must contribute and at the altar of which all must kneel".

-jap

VELFERDSSTATENS VELSIGNELSER

Som så mange andre velsign- elser er også denne av en nokså dubiøs karakter. For dem som ennu ikke har vært i USA, og tror at det man vil finne er et samfunn preget av laissez-faire kapital- isme med tilhørende herligheter, kan det passe med en kalddusj. I 1979 var median inntekten for en

(forts. fra s.2)

Libertarianere har alltid vært, og må alltid være, tals- menn for optimismen, fremgangen og håpet. Dette er vår arv, en arv det er all mulig grunn til å være stolt av! Fremfor alt så har vi fornuften på vår side, og med den bør vi stå frem som prinsipp- faste radikalere, preget av en uvikelig ungdommelig optimisme.

La de konservative ha sin anti-intellektualisme, defeat- isme, pessimisme og statsforherl- ige for seg selv. Det er det eneste de fortjener.

amerikansk familie på fire 18467 \$ eller 66% høyere enni 1972. I løpet av samme periode øket pris- ene med 75%, den føderale inntekts- skatt med 82%, og Social Security- skatten med 142%. En mager trøst for norske skatteslaver! -jap

LØNNSOPPGJØRET

Knapt noe demonstrerer bedre hvor kollektivistisk og markeds- fientlig det norske samfunn er bli- itt enn lønnsoppgjørene. Monopol- makten LO har fått til en avtale med NAF og staten (med pistolen und- er bordet), en avtale hvis virkn- ing er blitt påfallende lite disk- utert i massemedia.

Det revolusjonerende med opp- gjøret denne gang, er at ingen arb- eidstagere som kommer inn under av- talen skal tjene mindre enn 85% av gjennomsnittslønnen i industrien! Dette er ment finansiert ved hjelp av arbeidsgivere og arbeidstagere (50-50) i bedrifter med et lønns- nivå over gjennomsnittet. Dette blir karakterisert som et "histor- isk gjennombrudd", hvilket det vel også er - for egalitærismen, økt statsmakt, sosialøkonomisk nonsense, og misunnelsessyken.

Regjeringen har nu i lengre tid så smått begynt å forstå at den selektive subsidiepolitikken har vært en ulykke for økonomien, og derfor startet å ned bygge disse til- takene. Så får vi altså et lønns- oppgjør som betyr en gigantisk sub- sidiering av lavproduktive bedrift- er på bekostning av høyproduktive. Regjeringen synes ikke å ha noen vanskeligheter med å slutte seg til avtaler resultatet av den grunn - opportunisten lenge leve!

Vi venter med spenning på nes- te "lavtlønnsoppgjør". Blir minim- umsgrensen da endret til 90, 95, 99%? Det ser lyst ut for veksten i und- ergrunnsøkonomien i Norge! - lpn

Ny økonomisk verdensorden ?

Lars Peder Nordbakken

Dersom man ønsker å finne et mål på hvor stor innflytelse en spesiell ide eller ideologi har på menneskene i et samfunn, er det flere faktorer man bør ta med i betraktningen. Blant disse er i hvilken grad disse ideene reflekteres i lærebøker, politiske programmer, pressen, på prekerstolen, blant intellektuelle, og kanskje ikke minst etter hvor mange organisasjoner og byråkrater som liv-egner seg ved å artikulere og fremme disse ideene.

Dersom man evaluerer kravet om en såkalt "ny økonomisk verdensorden" (NØV) etter disse kriterier vil man finne at det skårer høyt over hele linjen. Faktum er at man skal lete lenge for å finne noe i vår samfunnsdebatt som nyter en så stor grad av respektabilitet, og som er omgitt av en slik aura av moralisme og enighet, som nettopp kravet fra de såkalte "underutviklede land" om en NØV. Dette er alene en meget god grunn til å ta temaet nærmere i øyesyn, og drøfte de påstander og påståtte "teorier" som bygger opp under, og konsekvensene av, en NØV. Det denne artikkelen vil slå fast, er at en "ny økonomisk verdensorden" hverken er ny, "økonomisk", eller har noe som helst med noen "orden" å gjøre.

Bakgrunnen for kravet om en ny økonomisk verdensorden

Forslagene om å skape en NØV har sin bakgrunn i ideen om at internasjonal frihandel kun har vært i de "industrialiserte" landenes interesse, og at frihandelen har hemmet den økonomiske utvikl-

ing i u-landene. Videre blir det påstått at den vestlige kolonialisme og imperialisme i stor grad er skyld i disse landenes økonomiske problemer. Dagens internasjonale økonomiske system blir videre sett på som "nykolonialistisk". "Nykolonialisme" er her synonymt med vestlige private bedrifters kjøp av varer fra u-landene, salg til u-landene, internasjonale kapitaloverføringer og investeringer i u-landene - eller kort sagt alle økonomiske engasjement i eller med et u-land.

Forslagene om å skape en ny økonomisk verdensorden er først og fremst blitt fremmet via FN's organer, spesielt via UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) av den såkalte 77-landsgruppen av "alliansefrie" nasjoner. Kravet om en NØV kom først på papiret som en deklarasjon og et handlingsprogram ved FN's 6. spesialsesjon i mai 1974, som blant annet krevet:

- 1) Et integrert råvareprogram for å stabilisere og øke prisene på u-landenes eksport av råvarer via opprettelse av et råvarefond for finansiering av støtputelagre, dannelsen av karteller blant råvareeksporterende land, og "ind-eksnering" av prisene på u-landenes eksportvarer for å binde de til prisene på ferdigvareimport fra i-landene.

- 2) Tollpreferanser i i-landene for eksport av ferdigvarer fra u-land.

- 3) Økning i den offentlige utviklingsbistand fra i-landene til et

nivå som utgjør 0,7% av brutto-nasjonalproduktet i industrilandene (eksklusive østblokklandene - selvsagt).

I desember samme år vedtok FN's generalforsamling "the Charter of Economic Rights and Duties of States". Charteret krever bl. a:

1) Hver stats "fulle permanente suverenitet" over sine naturressurser og økonomiske aktiviteter, og retten til å ekspropriere og nasjonalisere utenlandsk eiendom uten hensyn til det internasjonale lovverk på området.

2) Råvareprodusenter skal ha "rett" til å danne produksjonskarteller, og at andre land "plikter" å ikke forsøke og oppløse disse kartellene (1).

Disse kravene er senere med jevne mellomrom blitt fremmet via FN med støtte fra u-landene, østblokklandene og enkelte industrialiserte land, som Benelux og de skandinaviske landene.

For det første, er det ikke noe "nytt" i kravene, og spesielt ikke i ånden bak kravene. I det store og hele ble de fremmet på den første UNCTAD konferansen i Geneve i 1964, under ledelse av Raul Prebisch. Individuelt har kravene en enda lenger forhistorie. Ideen om at internasjonal handel er et spill, hvis resultat summerer seg til null, dvs. at dersom en part i en handel vinner så må den annen part tape tilsvarende, skriver seg tilbake til det marxist-leninistiske syn på "imperialismen", og forut for det til det merkantilistiske synet på internasjonal handel, dvs. ideen om at all import er et tap for nasjonen og at det nasjonale mål bør være å eksportere så mye som mulig for å overføre "rikdom" fra andre land til ens eget.

Takket være klassiske økonomer som Adam Smith, David Ricardo og Frederic Bastiat ble disse ideene nesten totalt besvært rundt midten av forrige århundre, hvilket la grunnlaget

for en eksepsjonell vekst i verdenshandelen og i den materielle levestandard, spesielt i den vestlige verden. Det vi nu kan konstaterer er at ideene fra føydalismen påny er kommet frem i lyset, denne gangen ikledd etiketter som "ny", "progressiv" og "utviklingsfremmende".

La oss derfor se om der finnes noen økonomisk logikk bak kravene om en NØV.

Et "integrert råvareprogram"

Den delen av programmet for en NØV som er blitt viet størst oppmerksomhet er forslaget om et såkalt "integrert råvareprogram". Målsettingen ble ved UNCTAD IV i Nairobi 1976 formulert slik:

- 1) to improve the terms of trade of developing countries, and to ensure an adequate rate of growth in the purchasing power of their aggregate earnings from their export of primary commodities, while minimising short-term fluctuations in these earnings; and
- 2) to encourage more orderly development of world commodity markets in the interest of both producers and consumers.

Målsettingen reflekterer vesentlige sider ved UNCTAD-ideologien. Bakgrunnen for kravene om å stabilisere råvarepriser og forbedre bytteforholdet (2) mellom u-land og i-land er å finne i den gjentatte påstanden om at prisene på eksportvarer (råvarer) fra u-landene har hatt en kronisk tendens til å forverre seg i forholdet til prisene på ferdigvareimport fra i-landene. Dette blir sett på som høyst urettferdig og et eksempel på vestlig nykolonialisme.

For det første, kan man ikke finne noen slik "forverring" av u-landenes bytteforhold historisk sett. Bare ved en uredelig bruk av statistikk, ved å ta utgangspunkt i råvareprisene i et boomår (som f.eks. 1950) og derefter se på utviklingen over en kortere periode for råvarepriser i forhold til ferdigvarepriser, har man fått en del til å tro at "forverringen" var reell. Faktum er, som Peter Bauer har vist, at u-landenes bytteforhold tvert i mot har hatt en tendens til å "forbedre" seg. Med 1938 som utgangspunkt har u-landenes bytteforhold (for råvarer) i ind-ekstall vært som følger:

1938: 80
1948: 95
1963: 100

Dessuten ble bytteforholdet ytterligere "forbedret" med 2% mellom 1963 og 1969 (3). Forholdet forbedret seg ytterligere litt fra 1970 til 1976 (4).

For det andre, kan man lett bli forledet til å tro at eksportører av råvarer er synonymt med u-land. Det er ikke tilfelle. Av de 10 råvarer som står øverst på listen (5) for det "integreerte råvareprogrammet" var u-landenes eksportandel i 1975 69,9%, og for de neste 8 på listen var andelen 34,4% (6). Dersom vi ser på produksjonstallene var de vesentlig lavere. U-landenes eksportandel av alle råvarer, bortsett fra olje, har vist denne utviklingen: (alle tallene er i %)

1950: 50
1955: 45
1960: 40
1965: 35,7
1970: 35,4
1974: 29,4 (7)

For det tredje, betyr ikke et "forbedret" bytteforhold det samme som økt inntekt. Priser er en faktor - andre faktorer er selvsagt volum og kostnader!

For det fjerde, innebærer en målsetting om å stabilisere pris-

ene på råvarer etter en trendutvikling samtidig som man ønsker å øke prisene på råvarer utover markedsprisene en direkte selvmotsigelse.

Det sentrale middel for å nå "målsettingene" på råvareområdet, er å opprette støtputelagre for i første omgang 10 råvarer, finansiert via et felles fond med bidrag fra både u-land (30%) og i-land (70%). Meningen er at disse lagrene skal kjøpe opp råvarer når prisen går under et fastsatt "gulv", og selge når markedsprisen overstiger et fastsatt "tak". På denne måten håper u-landene at prissvingningene skal kunne reduseres, og dermed stabilisere eksportinntektene.

Dette er imidlertid mer problematisk enn det ved første øyekast kan synes. Labilitet, og ikke stabilitet, er et underliggende trekk ved alle økonomiske handlinger, og er et universelt fenomen av den enkle grunn at mennesker ikke er allmektige - og neppe kan tenkes å bli. Råvarepriser, som andre sosiale fenomener, kan aldri bli absolutt stabile. Endringer i efterspørsels- og produksjonsforhold vil alltid gjøre seg gjeldende, pga blant annet tekniske fremskritt, utvikling av substitutter og skift i forbruksmønsteret. Disse endringer lar seg ikke stoppe, i hvertfall ikke i et ikke-totalitært samfunn.

Det første problemet et råvarefond vil stå overfor er hvor intervensjonsgrensene skal settes og bedømmelse av hvilken trend prisene vil komme til å fluktuere omkring. Dette må nødvendigvis bli et delvis vilkårlig valg. Dessuten er det lite sannsynlig at profesjonelle byrokrater, presset av politiske interessegrupper for å øke prisene, vil lykkes bedre enn profesjonelle spekulanter i å forutsi fremtiden. Private spekulanters oppgave er jo nettopp å kjøpe når prisen er lav og selge når prisen er høy!

En feilvurdering av prisene vil få store konsekvenser. Det mest sannsynlige, gitt det polit-

iske press, er at pristrenden blir overvurdert. I så fall vil råvarelageret hele tiden øke, hvilket medfører betydelige kostnader. Parallellen til EEC's jordbrukspolitikk er slående. Vi har alle hørt en god del om de europeiske smørfjell og vinsjøer. Med et stadig voksende lager må man til slutt begynne å selge fra overskuddslageret, hvilket vil presse prisene kraftig nedover. Derfor kan støtputelagret tvert imot føre til mindre prisstabilitet. Dersom intervensprisene blir satt for lavt vil der aldri bli noe lager i det hele tatt, og planen vil ha null effekt.

Internasjonale forsøk på å regulere priser er heller ingen nyhet. Det er blitt forsøkt gjentatte ganger via karteller å redusere tilbudet av en vare, for derved å øke prisen, og har alltid endt i fiasko. Under kaffeavtalen 1964-1972 var de gj.snitlige årlige prissvingningene 50% større enn for perioden 1950 til 1963, da der ikke fantes noen slik avtale (8). Dersom prisene blir satt høyere enn markedsprisen over en tid vil dessuten utvikling av substitutter bli mer lønnsomt. Det klassiske eksempel var det internasjonale rågummikartellet som kollapset pga innføringen av syntetisk gummi.

I tillegg vil et slikt råvarefond koste penger. UNCTAD har estimert kapitalkostnadene for de 18 hovedråvarene til \$ 6 mill. Et studie av kobbermarkedet viser imidlertid at dersom prisen på kobber hadde blitt holdt innen en svingningsmargin på +/- 15% fra den langsiktige markedsprisen mellom 1955 og 1974, så ville dette ha krevet et kobberlager til en verdi av \$ 3 milliarder i 1977-priser! Hvor mye det ville koste for alle 18 på UNCTADS liste kan man derfor ha visse astronomiske anelser om.

La oss likevel anta, mot all forventning, at støtputelagrene lykkes i å stabilisere råvareprisene. Spørsmålet er da hvilken virkning dette vil ha på

u-landenes inntekter fra råvareeksport. Stabile råvarepriser er naturligvis ikke ensbetydende med stabile eksportinntekter, selv om det ligger implisitt i mye av UNCTAD-litteraturen. En får videre inntrykk av at alle krefter som fremkaller instabilitet skriver seg fra efterspørselssiden, dvs. fra i-landenes konsum. Alle studier tyder på at det motsatte er tilfelle, dvs. at hovedårsakene til store prissvingninger er å finne på tilbudssiden som følge av tørke, flomm, frost, streiker, politiske forstyrrelser osv. Av dette følger at en stabilisert pris istedet vil føre til instabile eksportinntekter, spesielt for større tilbydere på markedet, dvs. de som står overfor en mindre enn perfekt elastisk efterspørselskurve. La oss ta Brasils kaffeeksport som et eksempel. Der som en frost inntreffer i Brasil vil dette ødelegge en masse kaffebusker, senke tilbudet av kaffe på verdensmarkedet betydelig. Dette vil, alle andre ting like, føre til en økning i kaffeprisen, som derved helt eller delvis oppveier produsentenes tap pga liten produksjon. En stabilisert kaffepris ville her ha redusert brasilianske kaffeeksportørers inntekter vesentlig, og dessuten svekket incentivene for å plante mer kaffebusker for å bøte på den oppståtte knapphet.

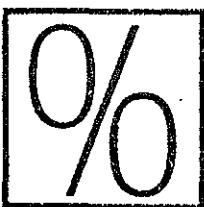
Vi må konkludere med at støtputelagret finansiert av et råvarefond vil bli en meget kostbar affære, spesielt for skattebetalerne i i-landene, og at det sannsynligvis ikke vil føre til mer stabile råvarepriser, snarere tvert imot. Og selv om prisene ble mer stabile, vil det høyst usannsynlig føre til mer stabile eksportinntekter for u-landene.

Mer fundamentalt bak 77-lands gruppens krav er som nevnt også å øke prisene på råvarer utover den frie markedspris. Offisielt blir det uttrykt med en ny selv-motsigelse: "Establishment and maintenance of commodity prices at levels which, in real terms, are equitable to consumers and

remunerative to producers." Der-
som man vil etablere mer "rett-
ferdige"priser for produsentene,
må det nødvendigvis bety mindre
"rettferdige" priser for forbruk-
erne!

Skal man imidlertid regulere
prisene til et høyere nivå enn
det markedet tilsier, så må man
etter en tid rigorøst begrense
tilbudet. Karteller og monopol-
er foreslås opprettet for dette
formål. Den økonomiske konsek-
vens er imidlertid klar. For å
holde prisene høyere enn markeds-
prisen må man begrense produksj-
onen og derigjennom tilbudet.
Dessuten vil det bli nødvendig å
gi enkeltprodusenter produsj-
onskvoter. Dette vil hindre mer
effektive produsenter fra å tre
inn på markedet, og dermed føre
til en fastfrysing av produksj-
onsstrukturen, lavere effektiv-
itet, lavere lønn og lavere
matriell levestandard. Man sit-
ter dermed igjen med et paradok-
samt spørsmål: Var det ikke økon-
omisk utvikling man ville fremme?
I tillegg vil økte priser diskri-
minere forbrukerne, som dermed
får sine inntekter redusert.
Disse forslagene er veien til
internasjonal stagnasjon, ikke
økonomisk utvikling.

Men de internasjonale inter-
vensjonisters ambisjoner stopper
ikke opp med dette. Ideen om at
råvarepriser skal bindes rigor-
øst til prisene på ferdigvarer,
et annet krav fra UNCTAD, betyr
ikke noe mindre enn at man må
kontrollere alle faktorer som
påvirker disse prisene! Det bety-
r menneskekontroll og internasj-
onal planøkonomi, avskaffelse av
det frie marked og totalt prod-
uksjonskaos, lavere levestandard
for fattige og rike og tap av
menneskeliv! (9)

Eksport av ferdigvarer

Bak dannelsen av UNCTAD og
kravet om en NØV ligger det også
en generell kritikk av det arbeid-
et som er gjort for å redusere
handelsbarrierene for ferdigvar-
er i etterkrigstiden, spesielt
via GATT forhandlingene. GATT's
suksess har først og fremst vært
på tollreduksjonsområdet, og
prinsippet har vært at gies det
først en tollettelse overfor et
land, så plikter man å gi det til
alle medlemsland, hvilket inklud-
erer alle de viktigste u-landene.
U-landene har hevdet gjentatte
ganger at GATT's mestbegunstig-
elsesklausul ikke i tilstrekkelig
grad har tatt i betraktning
u-landenes interesser. U-landene
krever derfor via UNCTAD toll-
preferanser for sin ferdigvare-
eksport til i-land. Begrunnelsen
er det gamle "oppfostringstoll-
argumentet", som hevder at tilbake-
stående nasjoner ikke vil make å
industrialisere dersom de ikke
kan utvikle sin industri bak
tollmurer i "oppfostringstiden".
Her blir argumentet i tillegg
brukt som grunnlag til å kreve
tollpreferanser for eksport til
i-landene. Den økonomiske logikk
glimrer her, som ellers i UNCTAD-
litteraturen, med sitt fravær.

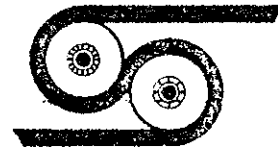
For det første, er tollpref-
eranser og oppfostringstoll ingen
garanti for industriutvikling i
u-landene. Dersom man er så sik-
ker på at industrien i u-landene
vil bli konkurransedyktig "etter
en tid" med beskyttelse, er det
jo rart at ikke forretningsfolk
forstår dette, og derfor invest-
erer i prosjekter som man regner
med vil bli rentable "etter en
tid". Det er jo nettopp det
forretningsfolk gjør kontinuerlig
i alle verdensdeler! Dersom prosj-
ektene er lønnsomme på lang sikt,
er det klart at man ikke trenger
noen beskyttelse i innkjørings-
fasen for å etablere en leve-
dyktig industri. Hvis byokrat-
ene selv vet bedre, er det jo
merkelig at de ikke forlengst
er blitt industrimagnater og
millionærer alle sammen. Dersom
vi videre ser på de u-land som

har gjort det best industrielt, så finner vi at disse landene, som f.eks. Hong Kong, Singapore, Malaysia, S.Korea og Taiwan, uten unntak er de u-land som har fulgt en frihandelslinje med minimal beskyttelse. En studie av Bela Balassa (10) viser dette klart. Disse landene viser at å la industrien konkurrere med utenlandske produsenter på like vilkår er den mest effektive måte å få frem en konkurransedyktig industri på. Som Balassa viser, har utviklingen i land som fulgte den proteksjonistiske linjen vært radikalt forskjellig. I land som India, Chile, Colombia og Argentina har beskyttelsen ført til uproduktive produsenter som er avhengig av evig beskyttelse for å overleve, lav økonomisk vekst og liten eller negativ eksportvekst.

Preferansepolitikkenes konsekvenser må ikke neglisjeres. Preferanser ute og hjemme gjør det mulig for høykostprodusenter, som ellers ikke ville kunne overleve, å eksistere på bekostning av mer effektive og produktive bedrifter. Knappe produktive ressurser blir dermed brukt i uøkonomiske anvendelser, hvilket nødvendigvis må gå på bekostning av høyere produksjon og økonomisk utvikling både i u-land og i-land. Dersom u-landene ønsker å fremme sin økonomiske utvikling i internasjonale fora, bør de istedet gå i spissen for nedbygging og avskaffelse av alle handelsbarrierer mellom alle land. Bare på denne måten kan de utvikle en industri basert på de komparative fortrinn de måtte ha, spesielt i arbeidsintensive industrigrener.

Ferdigvarenes andel av u-landenes eksport er forøvrig stadig økende, takket være en liten gruppe land. Viktigheten av en liberalisering av handelen bør derfor vies større oppmerksomhet av u-landene, dersom det er økonomisk utvikling man ønsker. Sammensetningen av u-landenes eksport, eksklusive olje, har i tidsrommet 1955 til 1977 vært som følger i % (11):

	1955	1967	1977
Jordbruksv.	76	61	45
Mineraler	13	17	14
Ferdigv.	10	21	41

U-hjelp eller private investeringer

Et gjennomgangstema i u-landsdebatten er at statlig u-hjelp er nødvendig for å bryte den såkalte "onde sirkel", og fremme den økonomiske utviklingen i de underutviklede landene. Det skremmende ved denne debatten er at diskusjonen alltid starter ut ifra det aksiomatiske utgangspunkt at u-hjelp er en god ting, dvs. det taes for gitt uten noen begrunnelse overhodet. Selve begrepet "utviklingshjelp" er dessuten verdiladet, og impliserer at alt som går under denne etikette er en hjelp til utvikling. Grunnene er mange, men hovedgrunnen synes å være en gjennomtrengende vestlig skyldfølelse overfor "den tredje verden" fordi vi har det så mye bedre, uten å spørre hvorfor. Denne intellektuelle falitterklæring fra Vesten har naturligvis blitt utnyttet maksimalt av de mest aggressive u-landene i FN, som hevder at det ikke er snakk om noen u-hjelp i det hele tatt, men enzerstatningsplikt pga de vestlige lands fortidige og nutidige "imperialisme og utbytting av den tredje verden".

La meg gi et par eksempler på hva fremtredende mennesker i u-landene hevder. Under et besøk i England i november 1975 kunne President Nyerere i Tanzania fortelle følgende:

I am going to argue that the whole concept of aid is wrong. I am saying it is not right that

the vast majority of the world's people should be forced into the position of beggars, without dignity. In one world, as in one state, when I am rich because you are poor, and I am poor because you are rich, the transfer of wealth from the rich to the poor is a matter of right.... At any one time there is a certain amount of wealth produced in the world. If one group of people grab an unfair share of it, there is less for the others. (mine understreknings) (12)

Statsminister Indira Gandhi ved åpningen av en internasjonal konferanse i New Dehli i 1974:

An obligation rests on the haves to generate confidence among the have-nots.... A new approach to foreign investment is indicated, in which investments abroad are regarded more as a service to the recipient community than as an enterprise where profits and their repatriation must be secured at all cost. (mine understreknings) (13)

Tilbake til mer hjemlige breddegrader kan Professor Gunnar Myrdal, nobelprisvinner i 1974 og prominent forkjemper for omfattende statlig planlegging og sosialisme i u-landene, fortelle oss følgende:

There is nothing unusual about the Swedes except that they are placed in a situation where the only reason they could have for aid to underdeveloped countries is the moral one of solidarity with people in distress - the same principle upon which they have built their successful welfare state at home. (mine understreknings) (14)

Felles for disse uttalelsene er at u-landenes fattigdom blir sett på som et resultat av ytre faktorer, og at u-hjelpens påståtte velsignelser blir tatt for gitt. Dersom resultatene av u-hjelpen er dårlige, blir det derfor bare sett på som et bevis

for at det gies for lite. Dersom den økonomiske vekst av en eller annen grunn derimot viser seg å være tilfredsstillende, blir det sett på som et bevis på hvor effektiv u-hjelpen er, og derfor hvor nødvendig det er å gi mer! Det samme aksiomatiske forsvar finner en for "nøwendigheten av omfattende statlig planlegging" i u-landene. I FN er enigheten meget påfallende i disse spørsmål, og de vestlige nasjoner opptre kun som apologeter for deres lands relative velstand, istedet for å være stolte av den. (15) Der finnes imidlertid meget gode grunner til å gå i opposisjon mot den konvensjonelle "visdom" i FN, og de vil fremkomme dersom vi forkaster mystikken og stiller de kritiske spørsmålene. Hva er konsekvensene av statlig u-hjelp? Hva bestemmer et lands økonomiske utvikling? Hvorfor er u-landene fattige?

U-hjelpens synlige effekt er at det blir overført økonomiske ressurser fra et i-land til et u-land. Dette betyr imidlertid ikke det samme som at overføringen fremmer den økonomiske utviklingen i mottagerlandet.

For det første, er den offentlige u-hjelpen en overføring av midler fra en stat til en annen. M.a.o. går pengene rett inn i statskassen i u-landet. Dette har utvilsomt visse ringvirkninger på mottagerlandet. En viktig følge er at pengeoverføringene til en viss grad vil skjule konsekvensene av u-landets egen økonomiske politikk, en politikk som generelt kan beskrives som sosialistisk. Man må huske på at nesten uten unntak ledes u-landene av en selvoppevnt elite med nærmest diktatorisk makt over pengeøkonomien i landet, dvs. den mest avanserte delen av disse landenes økonomi. Som Peter Bauer på en overbevisende måte har gjort oss oppmerksom på, er karakteristika som tvangskollektivisering av jordbruket, statlige utenrikshandelsmonopoler, statsbedrifter, en prohibitiv

beskatning av private bedrifter og spesielt utenlandske, rigorøse restriksjoner på import av kapital og utenlandsk personell, ekspropriering av privat eiendom og nasjonalisering av utenlandske foretak, høye tollmurer, særlig for "luksusvarer", høy inflasjon osv. regelen i disse landene, snarere enn unntaket. Det kanskje mest skadelige er den utbredte diskriminering og hån som utøves overfor høyproduktive minoritetsgrupper i u-landene, spesielt etniske minoriteter som f.eks. indere i Øst-Afrika og kinesere i Sør-øst Asia. Dette er hva Peter Bauer kan fortelle oss:

Since the Second World War, African and Asian countries have engaged in large-scale persecution of productive but distinctive and powerless groups - ranging from discrimination in employment and the allocation of contracts, supplies and licenses, to expulsion or even massacre. The persecution has taken place, alphabetically from A to Z - that is from Algeria to Zambia - and geographically, from Marocco to Indonesia. (16)

Det er viktig å nevne dette fordi vi nesten aldri får høre om det i vestlige massemedia. Alle disse former for intervensjonisme og diskriminering hemmer all produktiv virksomhet på en kvelende måte. Ved hjelp av u-hjelpen kan makteliten drive disse tiltakene langt lenger enn det som ellers ville vært mulig. U-hjelpspengene gjør det dessuten mulig å gjennomføre prestisjeprosjekter og privilegere den lille klikk av politisk signifikante mennesker, hvis støtte regjeringene til enhver tid er avhengige av. U-hjelpen forsterker den offentlige sektor i u-landet på bekostning av den private, og fører med seg maktkonsentrasjon og en bruk av økonomiske ressurser på prosjekter som ikke trenger å fremvise at de er til noen nytte for menneskene generelt, dvs. om de er

rentable eller ikke.

For det andre, er det en ting fremfor noe annet u-landene trenger for å heve seg opp fra fattigdommen: Kapital. Bare ved en økt kapitalakkumulasjon og dens anvendelse på rentable prosjekter kan den gj.snitlige marginalproduktiviteten m.h.p. arbeidskraften, dvs. den materielle levestandard, heves. Dette er grunnen til at en norsk arbeider med 8 timers arbeidsdag tjener kanskje 20 ganger så mye som hans kollega i India med 15 timers arbeidsdag. Den økte kapitalakkumulasjonen, utover befolkningstilveksten, er grunnen til at noen land er rikere enn andre, og at den vestlige verden i løpet av en relativt kort tidsperiode har hevet den gj.snitlige levestandard til et nivå som ville vært utenkelig for våre forfedre.

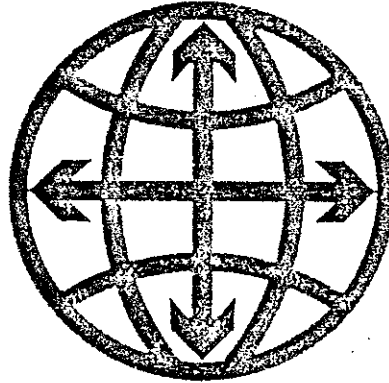
Allikevel fører de fleste u-land en politikk som gjør alt for å hindre privat kapitalakkumulasjon, og spesielt import av kapital fra i-land. Det siste blir som regel begrunnet med faren for at utenlandske selskap vil få for stor makt og innflytelse på u-landets politikk. Den virkelige fare er imidlertid den motsatte. Når en utenlandsk bedrift etablerer seg i et fremmed land, lever den på nåde hos vertslandets regjering. Erfaringene med ekspropriering, prohibitiv beskatning, valutakontroll og nasjonaliseringer er bare altfor åpenbare til at de kan neglisjeres. Dessuten, hvordan kan en bedrift som via frivillig handel kjøper opp eiendom, bygninger, leier arbeidstjenester og selger varer og tjenester på et fritt marked ha makt? Jo, blir vi fortalt, fordi de er så viktige for landets økonomi at politikerne i u-landet ikke tør gjøre noe annet enn det selskapene sier; m.a.o. styrer de multinasjonale selskapene u-landene via korrupsjon og bestikkelser. Det er unektelig riktig at slik korrupsjon eksisterer, og at den er økonomisk lønnsom i visse tilfeller, men det forutsetter at

ett vilkår er oppfylt: At der i utgangspunktet eksisterer en sterk statsmakt som kan privilegere noen på bekostning av andre! Men det er jo nettopp det som er problemet – at en slik allmechtig statsmakt eksisterer! Ironisk nok gjør i-landene også via valutakontroll og politisk press alt de kan for å hindre innenlandske bedrifter fra å etablere seg i utlandet, og dermed motta dividende og utbytte fra utenlandske investeringer, samtidig som man mer enn gjerne er villig til å gi bort kapital gratis i form av u-hjelp!

For det tredje, blir det påstått at u-landenes fattigdom er en konsekvens av deres kontakter med vesten i fortid og nutid. Bortsett fra at dette først og fremst er et triks for å legge skylden for ens egen udugelighet på andre, ved å konstruere opp en ut-gruppe som en påstått fiende til inn-gruppen, og at trikset er et viktig politisk middel for makteliten i u-landene til å øke og opprettholde sin maktposisjon, er påstanden direkte feilaktig. Alle eksempler viser at de u-land som historisk sett har hatt de nærmeste kontaktene med Vesten er de som også er kommet lengst i sin egen utviklingsprosess, ta f.eks. Hong Kong, Malaysia, Singapore, Taiwan, Brasil og Mexico. De fattigste u-landene er uten unntak de som knapt kan sies å ha hatt noen utbredt kontakt med Vesten som Chad, Lesotho, Nepal og Afghanistan.

Dessuten er økonomisk utvikling først og fremst en intern affære. Det som i den endelige analyse kan forklare årsakene til økonomisk fremgang er menneskelige faktorer som evner, verdioppfatninger, ønsket om å forbedre sin levestandard og gi sine barn et bedre utgangspunkt enn det en selv hadde, sosiale normer og skikker og politiske institusjoner. Dersom disse faktorene er positive i utviklingsøyemed, vil det stimulere til økt innsats og kapitalakkumulasjon,

høyere arbeidsproduktivitet og levestandard – og hvilket viser seg om og om igjen – lavere fruktbarhet, lavere barnedødelighet og høyere forventet levealder. (17)

Det eneste internasjonale alternativ: Frihandel

En alternativ utviklingsstrategi for fattige og rike må baseres på den erkjennelse at man ikke gjør de fattige rikere ved å gjøre de rike fattigere. Økonomisk vekst er et spørsmål om produksjon, ikke et spørsmål om å fordele en gitt produksjonsmengde.

Økonomisk fremgang krever at vi alle utnytter våre komparative fortrinn som produsenter, ved å spesialisere oss på de arbeidsoppgaver vi kan best, og kan utføre billigst og mest effektivt, og at vi er fri som forbrukere til å evaluere hverandres innsats via våre valg i et fritt marked. Bare via et fritt marked og frihandel kan vi få den tilstrækkelige informasjon som vi trenger for å finne ut hva vi som produsenter bør konsentrere oss om – og dermed utnytte de komparative fortrinn som måtte eksistere mellom mennesker og nasjoner, enten de springer ut ifra spesielle evner og egenskaper, kunnskap, teknikk, naturressurser, klima, eller tilgang på arbeidskraft og kapital. Denne oppgaven kan bare utføres via et fritt marked nasjonalt og inter-

nasjonalt ved hjelp av den kanskje mest fantastiske menneskelige institusjon, men allikevel minst forståtte, som vi kaller det frie prissystem. Det er ingen "mekanisme", men en spontan, frivillig og sosial prosess som gjør det mulig for enkeltmennesker og grupper av mennesker (hvorav familien er den viktigste) å samarbeide med hverandre for å nå sine individuelle mål på en harmonisk måte. Dette er det eneste system som virker, og det eneste som noen gang vil komme til å virke. Resultatet er økt velstand og større valgfrihet i forbruk, levesett og levestandard.

Hva kan så i-landene gjøre for å hjelpe u-landene og seg selv?

1) Vi bør drastisk nedbygge alle importreguleringer og restriksjoner, for derved å gjøre det mulig for u-landene å produsere og eksportere det de kan produsere billigst. GATT-rundene har hatt stor suksess i å nedbygge tollbarrierene, men dessverre har proteksjonismen etterhvert funnet andre former, spesielt siden 1973-74, som importkvotereguleringer, diskriminerende offentlige innkjøp, selektive subsidier til ulønnsomme høykostprodusenter innenlands, osv. Fra 1976 til 1979 beløp disse subsidiene seg, i alle sine ulike former, i Norge alene til hele 10,4 milliarder kroner! (18) I andre land som Storbritannia, Frankrike og Italia er beløpene astronomiske. (19) Jordbrukets særstilling som en hellig proteksjonistisk ku bør nedtrappes. Dette vil gjøre det mulig for u-landene å eksportere jordbruksvarer som de har komparative fortrinn i å produsere, samtidig som forbrukerne vil få billigere matvarer.

2) Vi bør avskaffe valutakontrollen, som hindrer kapitalressurser fra å bli anvendt der de oppnår størst avkastning. Dette vil stille større private kapital-

midler til rådighet for de u-land som legger forholdene tilrette for at utenlandsk kapital skal kunne øke levestandarden for innbyggerne i disse landene.

3) I-landene bør protestere og blankt avvise alle FN-resolusjoner om en "ny økonomisk verdensorden" og andre former for internasjonal sosialisme og egalitarisme.

4) I-landene bør avskaffe all statlig u-hjelp. Dette vil "tvinge" u-landene til å snu om i sin marsj inn i det planøkonomiske kaos og forsøke å lokke til seg utenlandsk kapital og ekspertise, dersom det er økonomisk utvikling man ønsker, vel å merke.

Hva kan u-landene selv gjøre for å fremme sin egen økonomiske utvikling?

1) Opprette et rettssystem som sikrer den private eiendomsrett og dermed redusere den politiske risiko ved å investere i u-landene.

2) Oppheve alle intervensjoner som hemmer deres økonomiske vekst, som proteksjonistiske tiltak, en prohibitiv beskatning, statsbedrifter og statsmonopoler, kollektivisert jordbruk, diskriminering av produktive mennesker, valuta-kontroll og et uordnet pengesystem, osv.

3) U-landene bør istedet kreve en nedbygging av alle handelsbarrierer i FN og GATT, mot samtidig å nedbygge sine egne handelsbarrierer.

I korthet er det nødvendig at både u-land og i-land forlater veien til trelldom, og starter på veien til frihet og en fri markedsøkonomi. De kortsiktige fremtidsutsikter må dessverre sies å være alt annet enn lyse. De vestlige nasjoner har heller ikke stått frem som noe godt eksempel, og dersom noen skyldfølelse er på sin plass, så må det nett-

opp være for at politikerne og intellektuelle i i-landene enda ikke har forstått de mest fundamentale sosialøkonomiske sannheter, sannheter som Adam Smith forsto meget godt allerede for over 200 år siden.

Alle frihetselskende mennesker bør blankt avvise kravet om en "ny økonomisk verdensorden". Kravet er hverken nytt, "økonomisk" eller har noe som helst med noen "orden" å gjøre. Tvert imot er kravet gammelt og føydalt, kjemisk rensset for økonomisk logikk, og dersom det ble gjennomført ville det føre til økonomisk verdenskaos, fattigdom, ufrihet og tap av menneskeliv i stor skala. Man skal være litt av en ideologisk akrobat for å finne noe humanistisk i dette!

Referanser:

1) For en nærmere oversikt over kravet om en NØV, se E.Laszlo et al., "The objectives of the New International Economic Order", Pergamon Press, 1978. En fin oppsummering, og oversikt finnes i Alasdair MacBean, "A Positive Approach to the International Economic Order", British-North American Committee, 1978, og i Herbert Grubels artikkel "The case against the New International Economic Order" i Weltwirtschaftliches Archiv, 1977 s.284-306.

2) Bytteforholdet, eller Terms of Trade, uttrykker forholdet mellom et lands eksportpriser og importpriser, som regel vist som en indeks: Eksportprisindeks/ importprisindeks. Et såkalt "forbedret" bytteforhold betyr at eksportprisene har økt relativt til importprisene.

3) For en grunnleggende kritikk av påstanden om at u-landenes bytteforhold har blitt forverret, og viktigheten av et "fordelaktig bytteforhold, se Peter T. Bauer, "Dissent on Development", Harvard University Press, Cambridge, 1976, s. 239-258.

4) Jfr. "The Economist", London, oktober 23, 1976, s.26.

5) Disse 10 råvarene er kaffe, te, kakao, sukker, gummi, jute, sisal og andre harde fibre, bomull, korn og tinn.

6) MacBean, op.cit., s.54

7) MacBean, op.cit., s.21

8) MacBean, op.cit., s.13

9) For en kritikk av det integrerte råvareprogram, se f.eks. Grubel, op.cit., Ed. Karl Brunner, "The first world & the third world", University of Rochester, 1978, spesielt artiklene av Harry G. Johnson, men også MacBean, op.cit., s.7-24.

10) Bela Balassa, "Export incentives and economic performance in developing countries", Weltwirtschaftliches Archiv, 1978, s.24-56

11) Jfr. MacBean, op.cit., s.27

12) sitert i Brunner, op.cit. s. 193-194

13) sitert i Brunner, op.cit. s.123

14) Gunnar Myrdal, "The Challenge of World Poverty", Vintage Books, New York, 1971, s. 363.

15) Se Daniel Patrick Moynihans artikkel i Brunner, op.cit., s. 105-137, for en nærmere redegjørelse for i-landenes opptreden i FN.

16) sitert i Brunner, op.cit., s.199

17) For en brilliant kritikk av u-hjelp, og et forsvar for private investeringer i u-land, se Henry Hazlitt, "The Conquest of Poverty", Arlington House, 1976, s.159-177. En gjennomgripende kritikk av u-hjelp finnes også i Peter Bauer, "Dissent on Development", op.cit., s. 95-135, og i Peter Bauers artikkel i "Two views on aid to developing countries", The Institute of Economic Affairs, London, 1966, s. 31-58.

18) OECD, Economic Surveys, Norway, Dec.1978, s.25.

19) For en oversikt over den nye proteksjonismen, se.....forts.s16

Kvifor kraft nærer fridom

Petr Beckmann

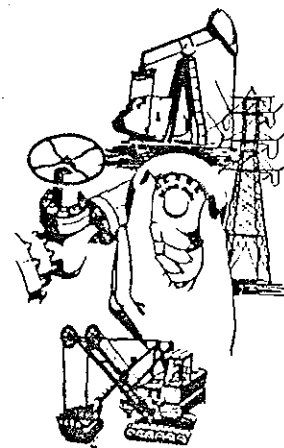
Artikkelen er gjengitt med tillatelse fra "Access to Energy", nov.1979, og er oversatt av Arild Presthus.

Det finst folk som meiner at eit balansert, objektivt standpunkt ligg ein stad midt mellom det sanne og det usanne. Såleis blei ein 16-siders annonse nyleg "balansert" ved at eit energi- og teknologivennleg synspunkt blei "oppvege" av forskjellige andre. Eitt av desse drøfta den "vrangforestillinga" at energi har noko med sivilisasjon og kultur å gjera. Det blei vist til at den elisabetanske kulturen t.d. kunne bløma utan kraft frå dampmaskina.

La oss sjå nærare på denne myta. I løpet av verdshistoria har menneskesamfunnet gjennomgått to stora revolusjonar. Den fyrste - som skapte ein sivilisasjon ut av flokkar av omstreifande veidemenn og bærplukkarar, fann stad då produktiviteten i samfunnet nådde eit punkt der det blei produsert meir enn det blei for-tært. Viktige deler av folkemengda vart såleis frie til å utføra arbeid utanom det som direkte bestod i å oppretthalda livet, skaffa føda m.m. Dette var den store jordbruksrevolusjonen ca. 10 000 år f.Kr.då mennesket fyrst nytta solenergien til korn-dyrking og husdyrhald. Dette var også starten på slaveriet. Når dei tidlegare stammende (som knapt nok var sjølvbergande) hadde krigast om jaktmarkene, hadde fangane enten blitt drepne eller opptekne som likeverdige stammemedlemmer. Dei hadde ikkje

råd til å fø på slavar.

Den andre store revolusjonen var den industrielle revolusjonen på 17- og 1800-talet, då energi blei anvendt på mange område, ikkje berre til matproduksjon. Fyrst då tok slaveriet slutt (medrekna liveigenskap og leilendingsvesen), då det blei dyrare å fø ein slave enn å kjøpa drivstoff til ein maskin som kunne arbeida meir. Samanhengen mellom fridom og ein energirik industri blir klart ved eit augnekast på verdskartet. Unnataka er berre tilsynelatande: Industrialiserte diktatur held undersåttane ståande i kø ved å sveltefora dei på kraft og matrielle goder. Og omvendt: Kva meining har fridom og demokrati for ein sveltande paria i India?

Det er verd å merkja seg at sosiale indikatorar som gjennomsnittleg levealder, utdannings- og sjukdomsrate, ikkje gjennomgjekk noko drastisk endring i løpet av

den 12 000 år lange perioden mellom dei to store revolusjonane. Folk døydde ikkje av kreft på dronning Elisabet si tid. Innan dei nådde opp i den aldersgruppa som kreftsjukdomane normalt rammar, var dei fleste forlengst lagde under torva av pest, kolera, dysteri, skjorbuk, tæring, koppar og andre sjukdomar som den industrielle tidsalderen har gjort slutt på. Normal levealder var under 30 år. Det var berre eit fåtal forunnt å få oppleve kreft. Av landsbefolkningen bukka store massar under, ute av stand til å produsera nok til livets opphald, for seg sjølve, eller for avkommet sitt. Desse massane gjekk bort utan å setje særlege spor etter seg i historia, inntil dei kunne flokka seg saman som arbeiderar i byane, der den industrielle revolusjonen tilboud dei dårlege levekår (til å byrja med) i staden for ingen levekår i det heile.

Å visa til at elisabetansk tid kunne bløma kulturelt utan dampmaskina er eit billig poeng. Det som tel, er kor mange Shakespear'ar som gjekk til spille i fattigdom, sjukdom og vankunne fordi dampmaskina ennå ikkje var oppfunnen.

Shakespear var dessutan ikkje den einaste monumentale figur på Elisabets tid. Perioden var rik på folk som såg framtida uredde i møte: Raleigh og Drake som åpna vegar til den nye verda, og Virginarane som koloniserte henne. Og om det fanst miljøvern-grupper med den same innstilling som Sierra Club, gjekk dei antakeleg til grunne av dysenteri i det stinkande miljø dei prøvde å bevare.

Forts. fra s.14

Robert E. Baldwin, "Non-tariff Distortions of International Trade", Brookings Institution, Washington, 1971. Et generelt forsvar for frihandel, og kritikk av proteksjonismen er å finne i Greenaway & Milner, "Protectionism Again?", The Institute of Economic Affairs, Hobart Paper 84, London, 1979.

"Whenever the government intervenes in the market, it aggravates rather than settles the problems it has set out to solve. This is the general economic law of government intervention."

- Murray N. Rothbard

"..the only unfailing and permanent source of improvement is liberty, since by it there are as many possible independent centres of improvement as there are individuals."

- John Stuart Mill

"As every individual, therefore, endeavours as much as he can both to employ his capital in the support of industry, and so to direct that industry that its produce may be of the greatest value; every individual necessarily labours to render the annual revenues of the society as great as he can. He generally indeed neither intends to promote the public interest, nor knows by how much he is promoting it... He intends only his own gain, and he is in this, as in many other cases, led by an invisible hand to promote an end which was no part of his intention!"

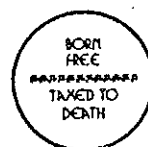
- Adam Smith

"There is no kind of freedom and liberty other than the kind which the market economy brings about. In a totalitarian hegemonic society the only freedom that is left to the individual, because it cannot be denied him, is the freedom to commit suicide."

- Ludwig von Mises

"Libertarianism is the view that each man is the absolute owner of his life, to use and dispose of it as he sees fit; that all man's social actions should be voluntary, and that respect for every other man's similar and equal ownership of life, and, by extension, the property and fruits of that life, is the ethical basis of a humane and open society."

- Karl Hess

VELFERDSSTATEN

DEL 1

noen trekk ved dens utvikling

Hans Chr Garmann Johnsen

Det styrende ledd i dobbeltordet velferdsstaten, er ikke "velferd" men "staten". Begrepet indikerer ikke hvor stor velferd et samfunn har, men hvorledes denne velferden er fremkommet og distribuert. Kriteriet for om et samfunn er en velferdsstat eller ikke, er ikke dets velferdsnivå, men statens rolle i samfunnet. Teorien om velferdsstaten er altså fundamentalt sett en teori om staten.

Men egentlig finnes det ikke noen presis definisjon av begrepet "velferdsstaten". Et hvert forsøk på en slik definering er derfor en tildragelse (1). Med velferdsstaten vil man forstå alt fra all statlig aktivitet i et samfunn, til bare det som har med sosialomsorg å gjøre. Likeledes forbindes det med sosialdemokratiet etter den annen verdenskrig.

Det første kunne lede oss til å tro at man overhodet ikke kan presisere velferdsstatsteorien. Dette er ikke tilfellet. Innen den økonomiske vitenskap har vi en meget velutviklet disiplin som heter velferdsøkonomi. Likeledes har annen samfunns-teoretisk debatt etterhvert sentrert seg om visse hovedproblemer m.h.p. velferdsteori.

Det annet forhold skulle lede til den tro at velferdsstaten har sin rot i marxistisk samfunnsanalyse. Dette er heller ikke tilfellet. Teorien for velferdsstaten skiller seg for det første sterkt fra hovedprinsippene i marxistisk samfunnsanalyse. Dessuten er det slik at sosialistene først anekterte velferdsstatsideen etter at de hadde forlatt sin opprinnelige sosialisme

(2) (for de fleste i 30-årene). Velferdsstaten har snarere sin rot i såkalt konservativt reformmiljø i Tyskland og en gren av den liberale tradisjon i England på 1800-tallet.

Jeg skal i dette essayet prøve å belyse denne sammenhengen på det historiske og samfunnsteoretiske plan. Jeg vil videre prøve å vise at teorien for velferdsstaten fundamentalt sett er etisk begrunnet, og at en fundamental kritikk av denne må skje på dette planet.

Innen samfunnsvitenskapene har man nettopp gjennom dette århundret søkt å utvikle såkalte positive teorier. Røttene til denne utviklingen finnes i Comtes Positivisme, og denne har gitt idealer til både funksjonell sosiologi og positiv økonomi. Utgangspunktet er gjerne empiriske "fakta", som man så bygger opp logiske (gjerne matematisk logiske) teorier fra. Velferdsstaten er en slik logisk-positiv teori(3). Jeg skal prøve å vise i dette essayet at teorien om velferdsstaten slett ikke er verdinøytral hverken i sin oppbygging eller i sine konsekvenser. Med velferdsstaten skal jeg i dette essayet forstå den teori som sier at det fundamentalt sett er staten som har eiendomsrett til all inntekt og formue i samfunnet, som den kan fordele og omfordele mellom samfunnsborgerne på grunnlag av et etisk fordelingskriterie.

Velferdsstaten som politisk innovasjon

Teorien om velferdsstaten impliserer en styrking av statens makt. Man kan derfor naturlig se på den som den politiske ledelses for-

søk på å motvirke liberalismen og beholde sin makt. Liberalismen som politisk ideologi på begynnelsen av 1800-tallet kom til å utfordre særlig tre områder innen den tradisjonelle maktstruktur: politikernes ambisjoner om fortsatt sentralisert styring av samfunnet, byråkratiets ambisjoner om fortsatt vekst og kirkens dominans i samfunnsliv og politikk. Det første skulle falle sammen med at det var Bismark i Tyskland som lanserte velferdsstaten. Byråkratiets holdning kan forklare Frankrikes utvikling. Mens kirkens posisjon forklarer hvorfor den katolske kirke så tidlig adopterte velferdsstaten som sin politiske linje (4), samtidig som de mest liberale områder av Europa gjerne var protestantiske. Det siste skulle i så fall indikere at England relativt sent begynte å praktisere velferdsstaten, men ikke hvorfor de kom til å gå så langt i dens retning.

Dette må imidlertid sees i sammenheng med at velferdsstaten på mange måter ble den form som sosialismen kunne vinne makt i. Jeg vil påstå at velferdsstaten ble sosialismens redningsplanke, den muliggjorde transformasjonen fra sosialisme til sosialdemokrati, den form som gjorde sosialismen salgbar i Europa (5). Vi ser av dette at det er en kolonisjon av politiske interesser som har båret frem velferdsstaten som filosofi, og dette forklarer også noe av dens vesen. Samtidig setter det velferdsstaten og liberalismen opp som to klare politiske motsetninger.

Den historiske utvikling

Velferdsstaten som ide oppstod i 1870-80 årene. Dette var en tid som ble innledet med konjunkturedgangen etter den fransk-tyske krig, og som gikk over i en tid med prisfall og sterk vekst i industriproduksjonen i den vestlige verden. En periode som historisk betegnes som "the great depression". I denne tiden ble Russland og USA industrial-

isert for alvor, innovasjoner endret produksjonsmåter, og alle vestlige land gikk gjennom en transformasjon sammen med en velstandsøkning uten historisk sidestykke til da. En transformasjon som hadde sine klare sosiale konsekvenser. Dette er også tiden for den norske industrialisering, flukten fra landsbygden, Inge Krokan kaller det "det store hamskiftet". Det at man i denne tiden bryter opp det gamle samfunnsmønsteret skaper også grunnlag for nye politiske bevegelser. Samtidig endrer den økonomiske utviklingen politikernes forutsetninger på to måter. Det skjer en revolusjon innen transport og kommunikasjon, noe som gir helt nye muligheter for sentralisert politisk styring. Staten får dessuten økonomiske midler til rådighet i en helt annen målestokk enn tidligere. Dette er med på å endre ambisjonsnivået i politikken.

- Velferdsstatens fremvekst

Selve ideen om velferdsstaten tilbakeføres gjerne til Bismarks Tyskland. I 1880-årene innførte Bismark en rekke tiltak, slik som ulykkes- og sykeforsikring og alderspensjon til arbeiderne. I England hedde imidlertid Gladstone under sin regjeringstid 1868-74 brukt underskuddsbudsjettering på statsbudsjettet til å finansiere allmen skolegang. Disraeli fikk vedtatt den første arbeidervernlov i sin regjeringsstid 1874-80. Det var imidlertid særlig i tiden 1906-16, da de liberale satt med makten under Asquith og Lloyd George, at det første store velferdsprogram ble gjennomført. Først ved innføring av sykdom- og ulykkesforsikring, alderspensjon og streikebidrag til arbeiderne. Og dernest ved den kjente lov av 1909 da Lloyd George innførte progressiv beskatning og arveskatt, en lov som ble vedtatt i 1911 etter at Overhusets veto i finanssaker var avskaffet.

Denne utviklingen at de gamle liberale partier ble de fremste forkjempere for velferdsstaten, betydde at liberalismen var gitt et nytt idegrunnlag, bort fra laissez-faire, og det fikk stor

betydning for liberale partier i andre land. I USA ble presidentene Theodor Roosevelt (som hadde en stor beundrer i sin nevø, Franklin) og Wilson dens forkjempere (6).

Det er imidlertid to hendelser som har hatt avgjørende betydning for velferdsstatens utvikling og beslektede aktiviteter som blandingsøkonomi og statlige reguleringer på alle hold, nemlig de to verdenskrigene. Dette ser vi blant annet meget klart i Norge. "Nå har vi makten, og den skal vi bruke" lød parolen i regjeringserklæringen til Gunnar Knutsens venstreregjering i 1913 (7). Venstre gjorde det, og verdenskrigen gav dem en enestående sjans til å bygge opp et reguleringsapparat og styrke statens rolle i arbeidslivet. Samtidig ble det innført skatter, trygder og streikebidrag, tvungen lønnsnevnd i lønnsoppgjør, rasjonering og tvangsdyrking (1918), maksimalpriser, subsidier, statlige monopolbedrifter (kornmonopolet) o.l.

Totalvirkningen av dette statsengasjementet var en voldsom inflasjon av økonomien. Denne inflasjon var en ulykke i seg selv, men den ble bare gjort verre ved at man fikk den fikse ide å skulle føre kronen tilbake til gammel pari, i Nicolay Ryggs regi. Denne deflasjonspolitikken var like sjebnesvanger i sin virkning som den opprinnelige inflasjonen, og gikk særlig ut over primærnæringene. Disse kom i en desperat situasjon, hvor de paradoksal nok tilkalte staten om hjelp. Resultatet ble da også den halvoffentlige regulering av primærnæringene som vi fremdeles sliter med.

Den samme inflasjonspolitik i andre land ble den avgjørende faktor for den økonomiske krise som bredte seg i verdensøkonomien fra 1929. Denne krisen, som skapte de sterkeste sosiale lidelser man har hatt i fredstid i dette århundre, la grunnlaget for utviklingen og gjennomføringen av en omfattende praktisk-politisk teori for velferdsstaten, men den-

ne gangen i de sosialistiske partiers regi. Det lå en lang strid innen de sosialistiske partier bak dette, mellom sentralister og utopister, mellom revolusjonære og revisjonister. Til sist ble velferdsstaten med sin blandingsøkonomi, plandirigering, men en i stor grad aksept av det bestående samfunnssystem, m.a.o. det vi forstår med sosialdemokrati eller pragmatisk sosialisme, den form som reddet sosialismen politisk (8). Likevel var det det den 2. verdenskrig som gjorde det mulig å gjennomføre de voksende politiske ambisjoner som sos. dem. hadde. Da Arbeiderpartiet i Norge kom tilbake etter krigen, kunne det overta et statlig byråkrati- og reguleringsvesen som hadde blitt bygget opp i løpet av krigen. På mange områder lever vi fremdeles i forlengelsen av en krigsøkonomi.

Den teoretiske utviklingen

- John Locke (1632-1704)

F.A. Hayek inndeler den liberale tradisjon på 16-1700 tallet i to retninger, den kontinentale og rasjonalistiske, og den britiske og individualistiske (9). Den kontinentale retning var særlig representert blant franske filosofer med opphav i Descartes og videreutviklet i den franske opplysningstiden - Voltaire og Rousseau. Den britiske tradisjon har sitt opphav i John Locke, og videreutviklet hos David Hume og Adam Smith. Skillene er imidlertid ikke klare. Mens Thomas Hobbes vel hører til den franske tradisjon så faller Montesquieu naturlig inn under den britiske. Felles for de to retninger er at de setter den individuelle personlige frihet opp som det høyeste mål for samfunnet. Det som skiller dem er

imidlertid hva de forstår med frihet og hvorledes de opplever mennesket i samfunnet. Hayek betegner den franske tradisjon som spekulativ og rasjonalistisk, og den britiske som empirisk og usystematisk.

Den franske tradisjon var opptatt av å konstruere et samfunn som med utgangspunkt i en rasjonalistisk oppfatning av mennesket ville gi den største grad av "reell" frihet. Man oppfattet alle samfunnsinstitusjoner og sedvaner, altså samfunnsordenen, som et resultat av rasjonell handling. For å skape et friere samfunn må man omkonstruere dette i tråd med ens ideer om frihet. Den franske tradisjon kan vi derfor kalle for konstruktivistisk. I tråd med denne tradisjon konstruerte Thomas Hobbes en teori for den absolutte statsmakt. Hans resonnement var enkelt. Da menneskene hver for seg er egoistiske og grådige, så vil et statsløst samfunn føre til alles kamp mot alle. For å sikre den enkeltes "lykke" så måtte man ha en absolutt statsmakt som kunne regulere forholdet mellom menneskene. Det katastrofale ved denne konstruktivistiske idetradisjon er nettopp dens manglende forståelse av den spontane orden i et samfunn, alt det som er et resultat av menneskelig handling uten å være konstruert av mennesker. John Locke var den første til å påvise dette; at en rekke institusjoner i et samfunn ikke er konstruert overlagt, men har vokset seg frem av den spontane orden fordi de har vist seg som en rasjonell måte å markere grenseoppgangen og regulere samkvem mellom mennesker på. Dette gjelder en rekke av de moralske lover for rett handling i et samfunn, det gjelder også eiendomsretten. I tråd med dette mente Locke at den viktigste oppgave en stat hadde var å beskytte det enkelte menneske og dets eiendom. Staten hadde ingen oppgave i å bryte inn i den spontane orden i samfunnet, eller "styre" samfunnets utvikling.

På dette grunnlag gikk Mend-

elev og siden Adam Smith til angrep på Hobbes påstand om at den spontane orden i et samfunn ville lede til alles krig mot alle. Snarere påviste de at innen den spontane markedsøkonomi så vil den enkeltes handling, selv om den utelukkende er motivert ut fra ønsket om å bedre sin egen velstand, hvis markedet fungerer, lede til at alles velstand øker. Det var dette Adam Smith kalte den "usynlige hånd", eller det vi har kalt den spontane orden som er et resultat av menneskelig handling uten å være konstruert av mennesker. Denne påvisningen til Adam Smith, at man bare gjennom en liberalisering av samfunnet kan bedre alles velstand, markerte innledningen til den mest liberale, mest humane og mest velstående epoke i menneskenes historie.

- Utviklingen på 1800 tallet:

John Stuart Mill(1806-1873)

Adam Smith(1723-90) var sentrert om hva som genererer den totale velstand i et samfunn. David Ricardo(1772-1823) kom til å flytte perspektivet over på et annet aspekt av samfunnets økonomi, fordelingen av velstanden i samfunnet. Ved introduksjonen av arbeidsverdi teorien ønsket han å etablere en distinksjon mellom verdi og pris, og påviste at et fritt marked sjeldent ville generere en pris som tilsvarte en vares verdi. J.S.Mill bygget videre på Ricardos perspektiv. På samme tid som han anså frihet som et avgjørende gode, så ønsket han å konstruere et samfunn som sammen med høy grad av frihet sikret høy grad av lykke for alle. I sin "Principles of Political Economy" skrev han: there is a circle around every individual human being, which no government...ought to be permitted to overstep...the point to be determined is where the limit should be placed, videre: laissez faire, in short should be the general practice, every departure from it, unless required by some greater good, is a certain evil(10).

Men sirkelen skulle bli stadig mindre. J.S.Mill ble stående med ett ben i hver av de to liberale retninger, og etterhvert

gled han og hele den engelske liberale tradisjon over i den konstruktivistiske retningen. Dette var en utvikling som ikke minst ble påskyndet av Jeremy Bentham og hans utilitarisme. Bentham skrev at det var en oppgave for lovgivingen "the creation and preservation of the greatest happiness to the greatest number" (11). Dermed hadde han etablert et kriterium(verdinorm) for maksimering av lykken i et samfunn, som samtidig fordret et sterk stat, og som etterhvert ble uforenlig med frihet. Utilitarismen hadde nettopp i sin mest ytterliggående form to klare implikasjoner. For det første en rasjonalistisk definering av mennesket og dets behov og verdier, og dernest en ide om staten der beskyttelsen av mennesket og dets eiendom ikke lenger er det sentrale, men staten gis en aktiv rolle i samfunnet. Ifølge utilitarismen vil en sosial forandring være rettferdiggjort hvis summen av den økte nytte til de som tjener på forandringen er større enn den tapte nytte for dem som taper på forandringen.

J.S.Mill kom til å bli opp tatt av både de problemer Ricardo så i det frie marked, ved at prisdannelsen ikke gjenspeilte verdien av varene, og Benthams system for å avgjøre hva som maksimerer lykke. Mill ble derfor en forløper for velferdsstaten, fordi han tok opp disse to mest sentrale sider ved denne; en mistro til markedet som allokterer av ressurser, og et ønske om staten som fordeler av lykke.

- Noen tanker om arbeidsverdi-teorien

Den ide at man kan etablere som et universalt prinsipp at en vare har en objektiv verdi som utelukkende er bestemt av den arbeidsmengde som er lagt ned i den, er meget spekulativ. For det første er det vanskelig å akseptere ideen om en objektiv verdi, verdi er snarere noe subjektivt, noe den enkelte opplever. Ikke alle tillegger en vare den samme verdi. Dessuten er ideen

lite hensiktsmessig. Den skiller ikke mellom nytten av det arbeid som nedlegges, ei heller mellom kvaliteten av ulikt arbeid. Videre er en slik verdi vanskelig å måle, eller definere nærmere, og endelig kommer man opp i problemer når man står overfor varer som ikke er fremkommet ved hjelp av arbeidskraft. Man trekker altså ikke inn de totale ressurser som går med i fremstillingen, når man angir en vares verdi.

- Noen tanker om frihet, lykke og konstruktivisme

Frihet er negativt definert, frihet impliserer fravær av noe, fravær av tvang. Slik sett er frihet et verdinøytralt begrep, frihet er hverken godt eller dårlig, det er utelukkende en tilstand med fravær av tvang. I samfunnsvitenskapelig perspektiv sentrerer vi oss om ytre frihet, det er hvorvidt det forekommer ytre tvang som er kriteriet for frihet. Dessuten er tvang å forstå som uavviselig tvang, altså tvang som er innebygd i samfunnsstrukturen. Frivillige inngåtte forpliktelser regnes ikke for tvang. Ut fra en slik definisjon er det kun staten, eller de som denne har delegert myndighet til, eller som handler under dennes mandat, som kan begrense et menneskes frihet.

Noen har prøvd å definere frihet positivt, dvs definere frihet som en tilstand(det gjør både marxister og konstruktivister). En slik frihet kan kun oppnås ved at visse forhold er tilstede. Dermed blir friheten et resultat av menneskelige handlinger. Jeg vil hevde at en slik definering av frihet i beste fall er villedende, og at man her blander sammen det som klassikerne forstod med "lykke", med frihet. Lykke kan defineres positivt, spørsmålet er om der også finnes objektive kriterier for lykke. Konstruktivister ser det som et primært mål å maksimere lykke i et samfunn, og i sin streben etter dette er de i fundamental strid med ideen om frihet. Følgende motforestillinger kan reises mot dette; er lykke (i den grad den står i motsetning til frihet) et høyere gode enn

frihet, og bør kriteriet for frihet være den formelle eller den "reelle" tvang (hvis man antar at reell tvang kan oppstå i et statsløst samfunn). Denne diskusjonen skal jeg ta opp i neste del av denne behandlingen. Jeg vil nå bare nevne at enhver konstruktivismen må løse to problemer; etablere et utvelgelseskriterie og ett legitimitetskriterie.

Hvis det er slik at en stat innenfor den konstruktivistiske tradisjon fundamentalt sett krenker idndividets frihet, så betyr det bare at noens frihet (de som styrer) har høyere verdi enn andres (de som blir styrt av staten). Konstruktivismen innebærer altså en eliteteori (hvem skal styre over andre). Hva bør være kriteriet for utvelgelsen av eliten? Dessuten må ethvert skritt som eliten tar legitimeres, det må være gjenstand for en allmen lov - ellers blir makten tilfeldig og vi har et rent diktatur. Hvis elitens handling er gjenstand for en allmen lov, så vil enhver krenkelse av individet og dets eiendom ha konsekvenser utover det enkelte tilfelle, og dermed svekke individets verdi ytterligere. Staten kan altså ikke krenke ens eiendom til fordel for en annen uten at samtidig selve eiendomsprinsippet krenkes. Det er dette som er selve kjernen til forståelsen av hva som er galt ved ideen om å "ta fra de rike og gi til de fattige". Statlig tyveri har langt videre konsekvenser enn privat tyveri pga legitimitetskrav. Dette er et av de dilemmaene som konstruktivistene må løse.

- Alfred Marshall (1842-1924)

Vi forflytter oss nå til Cambridge rundt 1880-90, der den ledende økonomiske tenker er Alfred Marshall - den nyklassiske økonomiske teorier far (12). "The call of social reform created a new focal point for the practical interest of the economics profession" (13). Slik karakteriserer Schompeter denne tiden. Selv om det sosiale engasjement ikke direkte påvirket det analytiske innhold av den økonomiske tenkn-

ing, så påvirket det hvilket aspekt av økonomien man ønsket å analysere. Marshall hadde opprinnelig interessert seg for etikk, og var sterkt påvirket av Bentham. Siden kom han til Tyskland og lærte der den historiske skole og den konservative reformator Adolf Wagners kamp for sosialpolitikk å kjenne. Videre var han influert av Fabianerne og det stadig sterkere krav fra arbeidergrupperinger om sosial likhet. Det er på denne bakgrunn man må forstå hvorfor den økonomiske debatt kom til å bli sentrert om begrepene "verdi" og "fordeling". Vi fikk "den marginale revolusjon". I England var det Jevons som utviklet marginalnytte-teorien (14). Denne la grunnlaget for utviklingen av økonometrien - eller den empiriske økonomi. Det er påfallende at man her har en parallell utvikling i økonomi og sosiologi (Comtes positivisme). Vi skal se på noen implikasjoner av denne utviklingen;

- ambisjonsnivået i den økonomiske vitenskap øker, man har det analytiske apparat til å måle og gradere den menneskelige nytte.

- "historisismen" - generalisering av historiske fakta, får plass i den økonomiske vitenskap og gjør denne mer tidsbunden.

- økt presisjonsnivå reduserer analyselengden og interessen samlers om økonomiske korttidsvirkninger.

- økonomisk teori utvikles til et styringsverktøy, hvilket indirekte impliserer en ny rolle for staten og økonomene i det økonomiske liv. Alt dette peker i retning av at den individualistiske liberalismen forlases. I dette bildet kan vi se Marshalls innsats. Han søkte å utvikle den økonomiske teori til et redskap for praktisk styring. For å klare dette måtte han utvikle den økonomiske korttidsanalysen. Videre viste han innenfor sitt analytiske apparat at fri konkurranse ikke alltid vil maksimere produksjonen. Dessuten utviklet han en teori for imperfekt konkurranse.

- Noen tanker om den marginale revolusjon

Utgangspunktet for Menger,

Walras og Jevons var at verdi er noe subjektivt. Det enkelte menneske opplever en vares verdi og graderer ulike varer. Hvis man har et gitt antall penger til disposisjon, så er det naturlig at man til enhver tid disponerer slik at den siste pengeenhet man bruker gir den størst mulige verdi - eller nytte som vi også kan kalle det. Den marginale verdi vil altså bestemme etterspørselsfunksjonen. Ved skjæring av tilbud og etterspørsel vil man i likevekt få etablert en pris som er lik den marginale verdi i det punktet. Dermed er Ricardos problem løst. Nyklassikerne, og særlig Marshall, brukte den marginale "revolusjonen" til å utvikle en teori som både var individualistisk - i den forstand at den bygget på den subjektive verditeori (det er her den skiller seg vesentlig fra sosialismen), og kollektivistisk - i den forstand at man i utilitaristisk ånd ønsket å summere de individuelle verdier og etablere en samfunnets verdifunksjon. Her ligger den motsetning som etterhvert førte liberalistisk teori over i kollektivismen. Ved å operere med en samfunnets verdi eller nyttefunksjon, og gjør det til en målsetting å maksimere denne, så gav man samfunnet høyere prioritet enn mennesket, og kom etterhvert til å krenke menneskelige friheter.

Slik som den marginale nytte-teori var utformet krevde man et "perfekt" marked for å få en tilpasning der pris=grensenytte. Det ble etterhvert en hovedbeskjeftigelse for nyklassikerne å finne ut om disse krav til perfektet var til stede i markedet i praksis. Det frie marked ble dernest angrepet fordi det ikke oppfylte de oppsatte krav til; - atomistisk tilpasning i tilbud og etterspørsel, - full informasjon, - fri konkurranse osv. Også på dette punkt kom nyklassikerne i konflikt med den frie markedsdannelse. Disse forhold er tatt med fordi de danner bakgrunn for å forstå Marshalls elev og etterfølger, Arthur Cecil Pigou, den

moderne velferdsstatsteoriens far.

- Arthur Cecil Pigou (1877-1959)

Pigou var Marshalls elev og overtok hans professorat i Cambridge i 1908. Som Marshall var han sterkt opptatt av moralfilosofi og sosial rettferdighet. Dette var bestemmende både for de emner innen økonomi han var engasjert i, og det metodiske utgangspunkt han valgte. I sin tiltredelsestale i 1908 sa han at målet for den økonomiske vitenskap var å lede til praktiske sosiale forbedringer, en målsetting som siden skapte en viss desillusjon (15). Videre utviklet han i tråd med dette økonomisk teori henimot matematisk formalisme. Hans største innsats bestod kanskje nettopp i at han samlet og formaliserte økonomisk-teoretiske tanker fra sin samtid, særlig Sidwich og Marshall, og publiserte dette, først i *Wealth and Welfare* (1912) og siden i *revidert form i Economics of Welfare* (1924), som ble det teoretiske fundament for velferdsstaten (16).

Pigou bygger opp sin argumentasjon systematisk og logisk. Ut fra sitt metodiske grunnlag (hans målsetting er maksimering av den totale velferd i et samfunn) prøver han å definere velferd slik at det blir et begrep som kan maksimeres. Han finner da økonomisk velferd målt i penger som et hensiktsmessig mål for den totale velferd. Som en motforestilling til dette går han inn på en diskusjon som kan minne om den vi har hatt her i landet de siste årene, om livsstandard kontra levestandard. Men han blir stående med økonomisk velferd som mål. Neste steg i argumentasjonen er å definere statens rolle. Det gjøres ganske enkelt ved å slå fast at staten er et overordnet organ, som har viten og evner til å ivareta felles interesser på en bedre måte enn enkelt-individene selv. Til sist slås det fast gjennom en inngående analyse at det ikke alltid er samsvar mellom det som er privatøkonomisk lønnsomt og det som er samfunnsøkonomisk tjenlig. Dette gjelder både allokering av ressurser over tid, og mellom ulike anvendelser. Dermed har vi et system hvor stat-

ens rolle er begrunnet og rettferdiggjort, og vi kan gå over til den mer tekniske analysen av hvordan staten kan øke velferden i samfunnet.

Pigou tar nu utgangspunkt i selve nyttebegrepet, og utleder teorien om den avtagende nytte. Videre viser han at hvis et samfunn består av "en rik og en fattig", så vil den totale nytte (og dermed velferd) øke hvis man tar en krone fra den rike og gir til den fattige, gitt loven om avtagende grensenytte. Dette skulle kunne rettferdiggjøre at staten "tar fra de rike og gir til de fattige". Dette forholdet vurderer han så mht hvorvidt to persons nytte kan veies mot hverandre, og hvilke konsekvenser dette i så fall kan få. Til sist finner han at prinsippet om direkte overføringer fra "de rike" til "de fattige" ikke er holdbart. Han henviser da til Vilfredo Pareto (fransk økonom 1848-1923) og formulerer hans lov som sier at en endring av inntektsfordelingen er et fremskritt hvis noen får øket sin inntekt uten at andre får redusert sin, mao kan inntektsutjevningen skje gjennom vekst - ved at veksten tilfaller de "fattige". Dermed hadde man løst utilitarismens problem med hvordan man skulle måle og veie den individuelle velferd. På den annen side skilte ikke Pigou mellom reelle og nominelle størrelser, og så derfor ikke den fare det i dette prinsippet lå i det man kunne drive inntektsoverføring ved å skape "falsk" vekst, altså lå der et insitamant til å drive inflasjonspolitik.

Pareto hadde også formulert et optimalitetskriterium, som lød slik; en situasjon er optimal dersom ingen kan forbedre sin posisjon uten at andre forringer sin. Dermed hadde man etablert et kriterium og en målsetting for den statlige politikk. Dette er det fundamentale utgangspunkt for Pigou. Resten av hans analyse er en inngående teknisk gjennomgang av alle de områder der staten bør gripe inn i den markedsøkonomiske tilpasning for å sikre

en "samfunnsmessig optimal utnyttelse av ressursene" og fordeling av velferd. Først ved å anskueliggjøre at en slik inngripen er nødvendig; her behandler han private monopoler, avvik mellom private og samfunnsmessige kostnader (eksterne virkninger), manglende mobilitet av ressurser, manglende kunnskap hos beslutningstagere osv. Alt dette representerer avvik fra den nyklassiske perfekte konkurransemodellen som behandlingen er relatert til. Så går han inn på arbeidsmarkedet og vurderer lønnsrigiditet, manglende mobilitet, forhandlingsposisjonene i arbeidslivet osv. Han vurderer videre hvordan staten gjennom skatter, avgifter og subsidier samt lovregulering som minimumslønn o.l. kan sikre den mest optimale allokering av ressursene.

Vi kan summere opp denne behandlingen med å si at Pigou etablerer en "samfunnsmessig overordnet målsetting", som staten har til oppgave å ivareta, og at i relasjon til denne målsettingen har han et pragmatisk forhold både til individuell frihet, privat eiendomsrett og også kollektivism. Det var denne pragmatismen som sosialismen annekterte ved overgangen til sosialdemokratiet i 30-årene.

- Utviklingen etter "The Economics of Welfare"

Flere forhold ved den økonomiske utviklingen i 30-årene skulle komme til å påvirke teorien om velferdsstaten, og føre til at Pigous verk kom noe i skyggen. Den viktigste av disse bidrog en annen av Marshalls elever til, J.M. Keynes (1883-1946). I sitt banebrytende verk "The General Theory of Employment, Interest and Money" fokuserte Keynes oppmerksomheten på den makroøkonomiske politikk, og tilla staten en helt ny rolle i økonomien, nemlig at den gjennom sin finanspolitikk skulle styre investering og sparing og total etterspørsel, slik at man til enhver tid sikret full sysselsetting(17). Keynes var ingen sosialist(18), men han tilla staten et moralsk ansvar for den makroøkonomiske utviklingen, samtidig som han ønsket at den private markedsøkonomi skulle råde der

hvor denne viste seg å være mer effektiv enn offentlig drift. Han tillia mao staten en begrenset funksjon i økonomien. Keynes makroøkonomiske analyse tok særlig utgangspunkt i den utviklingen som førte frem til krisen rundt 1930. Han vurderte situasjonen slik at det dreide seg om en svi-ktende etterspørsel som skapte krisen. Staten burde derfor opp-tre som en etterspørselsreguler-ende faktor.

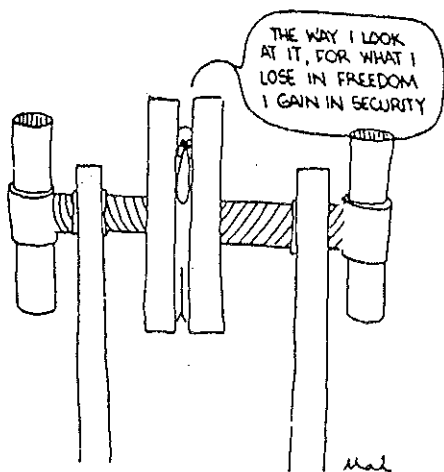
Det var imidlertid to vesen-tlige feil i Keynes resonnement. For det første hadde han ikke foretatt en grundig analyse av den monetære utviklings betydning for krisen i 30-årene. At det var de samme myndigheter som Keynes tillia en så sentral plass i den økonomiske styring, som langt på vei hadde generert krisen gjennom sin pengepolitikk, ble etterhvert ført frem som den viktigste kritikk av Keynes, fra monetaristene med Milton Friedman i spissen. En kritikk som langt på vei har gitt nådestøtet til Keynes. At Keynes også langt på vei under-vurderte inflasjonsvirkningen av den politikk han tilrådte, er et annet forhold som henger sammen med en annen viktig feiltagelse han gjorde; nemlig å tro at sta-ten kunne tilpasse sin virksomhet etter den økonomiske utvikling i den private sektor. I praksis er nettopp den statlige aktivitet blitt så rigid at en ves-entlig del av den økonomiske poli-tikk går ut på å få den økonomiske utvikling i den private sek-tor til å tilpasses den statlige virksomhet - foten tilpasses sko-en. Jeg trekker frem dette for-di det forklarer hvorledes Keyne-s gav det ambisiøse sosialdem-okrati alle de argumenter de tr-engte for å overta det totale initiativ i økonomien. Nu, da denne makroøkonomiske teori står for fall, så ser vi imidlertid at den statlige dominans i stadig sterkere grad begrunnes ut i fra velferdsøkonomiske resonnem-enter - Pigou er kommet til hed-er og verdighet. Den moderne vel-ferdsstatsteori har tatt opp i seg en rekke nye fenomener. I

dag når vi refererer til den økon-omiske velferdsteori, så er det særlig følgende områder det refer-es til:

- staten skal gripe inn der det er imperfekt konkurranse
- staten skal sørge for såkalte "kollektive goder"
- staten skal gripe inn der marked-et ikke er perfekt (hvilket vil si overalt) slik som mht informasjon (forbrukerpolitikk), mobilitet (arbeidsmarkedspolitikk) osv
- staten skal gripe inn der de pri-vatøkonomiske kostnader ikke er lik de samfunnsøkonomiske kostn-ader, f.eks. gjennom såkalt miljø-vernpolitikk
- staten skal gripe inn og sørge for at allokering av ressurser og lokalisering av aktivitet o.l. er i overensstemmelse med den samfunnsøkonomiske målsetning.
- Staten skal gripe inn i den priv-ate inntekts- og formuedannelse for å få denne i overensstemmelse med den offentlige målsetting (listen kunne vært lengre)(19). Gjennomgående i all velferdsstats-teori er imidlertid at staten og det offentlige byråkrati tillegges rollen som forvalter av verdiskapn-ingen og formuen i et samfunn på grunnlag av et moralsk prinsipp om den rettferdige fordeling av sam-funnets goder i tid og rom. Det er denne teorien jeg skal kritisere i neste del av denne behandlingen.
- Velferdsstatsteori kontra socialisme

Jeg har vært inne på at teori-en om velferdsstaten fundamentalt sett er individualistisk fordi den bygger på den subjektive verditeo-ri. Den glir imidlertid over i kollektivismen pga den måten man har definert markedsimperfeksjoner på, og dens krav til maksimering av samfunnets velferd. Kollektivismen er imidlertid fremkommet indirekte, teoretisk sett så vil man hvis markedet fungerer perfekt, ikke trenge noen stat innen denne vel-ferdsteorien. I sosialismen er kollektivismen ideologisk beting-et, den er et primært mål. Da de sosialistiske partier annekterte velferdsstaten som sin politiske linje, så måtte de avstå fra kra-vet om ideologisk kollektivismen, og

dermed gikk man bort fra sosialismen. Sosialistpartiene fikk et pragmatisk forhold til kollektivismen. Dette har stort sett vært situasjonen i etterkrigstiden. En helt annen sak er at sosialistene ikke føler seg ideologisk bundet til velferdsstatsteorien, de brukte den bare til å få makt. Fremdeles arbeider de mot det sosialistiske samfunn, og ønsker i mellomtiden å kollektivisere samfunnet i tråd med (og til dels i langt større grad enn) velferdsstatsteorien tilsier. Nu da ikke velferdsstaten lenger fungerer etter forutsetningene, så ser vi også at det ideologiske krav om kollektivism blir stadig sterkere poengtert. Sosialismen har også naturligvis etterhvert påvirket innholdet av velferdsstatsteorien. Dette gjelder særlig spørsmålet om fordelingskriterium. Selv om den teoretiske debatt stadig tar utgangspunkt i paretooptimalitetskriteriet, så er den praktiske politikk stort sett utformet etter tradisjonell utilitarisme/sosialisme dvs full utjevning av velferd uten hensyn til paretooptimalitet.

- Utviklingen innen sosialdemokratiet de senere år

Som en følge av at sosialdemokratiet de senere år ikke har kunnet oppfylle sine løfter om økt økonomisk velferd, samtidig som det byråkratiske system som følger i dets kjølvann i stadig sterkere grad er blitt kompromittert, så kan man spore en viss handlingslammelse i denne polit-

iske bevegelsen. Denne går sammen med klare meningsbrytninger blant sosialistene om hvilken form for sosialisme man bør ha. I denne debatten er de to klassiske iderettninger innen sosialismen sterkt representert. Den ene bygger på desentralisme og har røtter tilbake til Saint Simon og de utopiske sosialister. Denne bevegelsen spores i dag i de "grønne" grupperinger og i det såkalte "new left" (20). Fra denne fronten kommer det sterkeste angrep på byråkratiseringen. Samtidig har den klassiske sentralistiske sosialismen fått sterkere talsmenn, og i praksis er det også sentralisme som sos. demokratiet har søkt til i sin politikk for å møte de problemer de opplever. Samfunnet er i 70-årene blitt mer sentralisert.

Paralelt med denne utviklingen går det imidlertid en tredje iderettning innen sosialdemokratiet, som har sitt utgangspunkt i de intellektuelle miljøer, hvor man prøver å utvikle nye teorier som imøtekommer kravet fra "the new left" om medinnflytelse, samtidig som den sentralistiske styringen ikke svekkes. Store deler av den vitenskapelige debatt i Norge innen fagene organisasjonsvitenskap, statsvitenskap, sosiologi og økonomisk styring er i dag opptatt av denne problemstillingen, men også i utlandet er debatten høylydt (21). Vi har fått en ny klasse av sosiale ingeniører, eller konstruktivister, som Hayek kaller dem.

I denne nye teorien for sosialdemokratiet står ideen om staten som fordeler av velferd i samfunnet fortsatt sentralt, men man imøtekommer kritikken mot sentralisme på to viktige punkter, gjennom det vi kan kalle for korporatisme og toveisbyråkrati. Korporatismen innebærer at den private eiendomsretten avvikles, ikke til fordel for statlig eiendomsrett, men til korporativ eiendomsrett under statlig oversyn, f.eks. ved at fagforeningene overtar styringen av bedriftene. Videre avvikles markedsøkonomisk tilpasning ved at prisene etableres, ikke gjennom statlig prissetting, men gjennom forhandlinger mellom staten og de

store organisasjonene. Samtidig blir stadig flere av de avgjørelser som tidligere ble truffet på markedet, nu gjenstand for politiske forhandlinger, eller legal myndighet overføres til korporative grupper. Dette korporative system vil få sine rammebetingelser diktert fra byrokratiet. Det gjelder derfor å unngå konflikter mellom byråkrati og korporative grupper. Dette vil man oppnå ved å bygge ut et toveisbyråkrati, altså bygge ut instanser som gjør byrokratiet mer følsomt for påvirkning utenfra.

Jeg mener imidlertid at en fundamental kritikk av den sosialdemokratiske samfunnssteori, altså velferdsstatsteorien, ikke nevneverdig endres ved disse senere tilvekster til denne teorien. Det fundamentale er at markedstilpasning, prisdannelse og privat eiendomsrett er satt ut av spill, at private beslutninger sosialiseres, og at i siste instans er styringen sentralistisk og byråkratisert. Den moderne sofistikerte teori endrer lite på disse forhold, selv om den er gitt et mer "menneskelig ansikt"

(22)

Del 2 vil bli trykket i neste nummer av IDEER OM FRIHET

Referanser:

(1) FA Hayek, The Constitution of Liberty, Routledge & Kegan Paul, London, 1976, s.259.

(2) F A Hayek, op.sit.s.254.

(3) Se en diskusjon om dette i Homa Katouzian, Ideology and Method in Economics, Macmillan, London 1980.

(4) Joseph A Schumpeter, History of Economic Analysis, Oxford Press, New York 1978 s.764.

(5) Øyvind Østerud, Samfunnsplanlegging og Politisk System, Gyldendal, Oslo 1975, s.29.

(6) PR Palmer & J Colton, nya tidens verdshistoria-2, Norstedt & S Stockholm 1973, s.132.

(7) Sverre Steen, På egen hånd, Cappelen Oslo, 1976, s.54.

(8) Ø Østerud op.sit.

(9) Hayek, op. sit, s.54.

(10) Bramsteed & Meluish, Western Liberalism, Longman, London 1978, s.318.

(11) Bramsteed & Melhuish, op.sit, s. 294.

(12) Se J:M. Keynes, Alfred Marshall, i H.C.Rechtenwald, Pol.Econ., Macmillan London 1973.

(13) Schumpeter, op.sit.s.825.

(14) I Frankrike Walras, i Østerrike C Menger.

(15) E Johnson & H.G.Johnson, The Shadow of Keynes, Basil Blackwell, London, 1978, s.177.

(16) A.C.Pigou, The Economics of Welfare, Macmillan, London, 1932.

(17) J.M.Keynes, The General Theory of Employment, Interest and Money, Macmillan, London, 1977, s.245.

(18) Johnson & Johnson, op.sit.s.65ff

(19) Se f.eks. P.Bohm, Samhøllsekonomisk Effektivitet, SNS, Stockholm, 1977.

(20) A.Lindbeck, The Political Economy of The New Left, Harper & Row, New York, 1977.

(21) Se G.Hernes, Forhandlingsøkonomi og Blandingsadministrasjon, Universitetsforlaget, Oslo, 1978, og R.A.Dahl, Politics, Economics and Welfare, Univ.of Chicago, Chicago, 1976.

(22) Jmfr debatten om sosialisme på norsk nylig.

Innhold i neste nummer:

- Rune Steinum om Thomas Szasz, psykiatri og politikk
- Jan Pettersen om abort
- Hans Chr. Garmann Johnsen om kritikk av velferdsstaten
- Lars Peder Nordbakken om monopoler og det frie marked
- To anmeldelser av Israel Kirzners bok "Competition & Entrepreneurship", pluss mye mer.....

Bøker

Noen bøker for våren og sommeren

Lars Peder Nordbakken

William E. Simons bok, *A Time for Truth* (Berkley Book, New York, 1979, \$2.50), har forlenget blitt en bestseller, hvilket observeres med en viss interesse. I boken går den tidligere "energitsar" og finansminister ut med et advarende budskap mhp det som er i ferd med å skje med USA. Det Simon går til rette mot er den voksende statsmakt på alle plan i det amerikanske samfunn, fra inflasjon, prisregulering, skatter og energipolitikk, til detaljregulering av menneskene daglige liv, via et mylder av forbud og påbud produksjon og forbruk.

Bokens største pluss er at den gir en meget interessant beskrivelse av politikernes verden, sett fra innsiden. Det er et dystert bilde! Det største drawback er at Simon nok har enda et stykke å reise før han kan sies å være noen libertarianer. Republikanismen skinner litt for tydelig gjennom enkelte steder, men allikevel er det en lesverdig bok. Man kan i allefall ikke komme fra denne boken med noen illusjoner om at USA er et land der det frie marked blomstrer.

En mer ekplisitt libertariansk bok er da Milton & Rose Friedmans "*Free to choose*" (Harcourt, Brace, Jovanovich, New York, 1980, \$9.95 hb). Boken er basert på TV-serien med samme navn, og bærer noe preg av det. Det er m. a.o. en svært populær fremstilling av forfatternes forsvar for det frie marked, men som kanskje nettopp derfor vil nå ut til ganske mange mennesker. Det som

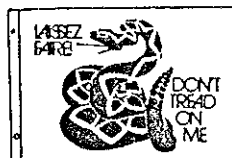
er litt overraskende med boken er den "østerrikske" touch man finner i beskrivelsen av hvordan det frie marked fungerer mhp informasjonsformidling, usikkerhet og koordinering av de individuelle aktørers planer - en touch man savner i Milton Friedmans mer teoretiske verker. Imidlertid finner man igjen Friedmans skolebillett-plan fra hans forrige bok "*Capitalism & Freedom*", en plan det kan stilles store spørsmålstegn ved. Selv om boken er preget av en sunn laissez faire holdning til økonomien, så finner man ikke noe særlig igjen av denne når forfatterne kommer til pengesystemet. Når det gjelder pengevesenet vil Friedman og kone fremdeles ha et statsmonopol, hvilket jo er det mest potensielt inflasjonistiske system som tenkes kan. Det frie marked forlattes også når forfatterne forsvarer en "negativ inntektskatt", dvs en implisitt minimumsinntekt for alle i samfunnet. Dette er et farlig tiltak, dersom det settes ut i live, hvilket Henry Hazlitt demonstrerte så klart og tydelig i sin bok "*Man vs. The Welfare State*".

Kan kapitalismen overleve? Dette spørsmål stiller Benjamin A. Rogge i sin bok "*Can Capitalism Survive?*" (Liberty Press, Indianapolis, 1979, \$3.50 pb). Tittelen skriver seg fra forfatterens interesse for Schumpeters klassiske bok "*Capitalism, Socialism and Democracy*". Ben Rogge er imidlertid mer optimistisk enn det Schumpeter var. Ellers er boken en samling av essays, og han behandler blant annet frihetens filosofi, Adam Smith, forretningsfolk og det frie marked, fagforeninger, penger og inflasjon, byproblemer, utdanning og hva vi kan gjøre for å vinne frem med frihetens ideer. Ben Rogge er tydelig inspirert av Leonard Read, dessuten skriver han meget godt og stilistisk. Hans drøfting av høyere utdanning er spesielt interessant. Alt i alt, en meget god "mainstream libertarian" bok.

Enda en bok av Ludwig von Mises er kommet ut nylig, takket være Margit von Mises' iherdige arbeid for å gjøre sin avdøde

manns verker tilgjengelig for flere mennesker. Boken heter "Economic Policy" (Regnery/Gateway Inc., South Bend, Ind., 1979, \$ 4.95 pb), og er basert på en forelesningsserie Mises holdt for en legmannsforsamling i Buenos Aires i 1958. Dette er den mest populære bok av Mises som finnes, og han tar i boken opp temaene: kapitalisme, sosialisme, intervensjonisme, inflasjon, utenlandske investeringer og politikk og ideer. Anbefales på det varmeste som en god innføring i Mises' tenkning.

Dersom man ønsker å foreta en reise gjennom idehistorien på en kveld, så er dette boken: Louis Rougier, *The Genius of the West*, (Nash, Kansas City, 1971). Jeg slutter meg til det F.A. Hayek sier i forordet til boken: "This is a book which has long been needed". Rougier forteller i boken om de ideer som har skapt den vesterlandske sivilisasjon, fra gamle Hellas, Romerrikets rettsfilosofier og til John Locke og Adam Smith. Meget interessant er forøvrig hans beskrivelse av forskjellene mellom Vestens sivilisasjon og de østerlandske sivilisasjoner. Den ledende tråd gjennom boken er hvordan man gjennom tidene har sett på mennesket i samfunnet, hvilke moralsyn som har vært toneangivende, og hvilken rolle den individuelle frihet, og dens fravær, har hatt på utviklingen av Vesten, kontra andre sivilisasjoner. Ved å lese Louis Rougiers bok får man historien levendegjort på en måte som i hvertfall undertegnede savner sidestykke til. Man sitter igjen med et inntrykk av hvor viktige ideene er for historiens utvikling: Det er ideer som skriver historien, og ikke omvendt, hvilket Karl Marx ville ha oss til å tro.

Jan Pettersen

Inquiry Magazine er et tidskrift i klasse med *Reason* og *Libertarian Review* og utgives av Cato Institute i San Fransisco. 20 nummer pr. år, pris \$27.50 (surface mail), redaktør: Bill Evers. Rothbard og Szasz skriver hyppig. Sist ankomne utgave (17. mars) inneholder bl.a. en lengre artikkel av George F. Kennan: "The soviet threat; how real", og neste nummer vil ha en artikkel av Noam Chomsky om "Kissingers Memoires". Skriv til: Inquiry, 747 Front St., San Fransisco, CA 94111, USA.

The Intellectual Activist er et nystartet "newsletter in defence of individual rights", som undertittelen lyder. Peter Schwartz er redaktør og utgiver, og har i redaksjonen kjente navn som George Reisman, Petr Beckmann, Henry Hazlitt og Robert Hessen. Det nummeret IOF har fått inneholder bl.a. en artikkel om Olympiaden i Moskva - med en sides kommentar av Ayn Rand - og en artikkel med tittelen "The health hazards of government controlled medicine". Inneholder en del informasjon, tidligere gitt i det inngåtte Objectivist Calendar. Utkommer hver 14. dag, 8 sider, \$ 37.50. Skriv til: The Intellectual Activist, 175 Fifth Ave., Suite 1019, New York, N.Y. 10010, USA.

KAN DU TENKE DEG
ÉN ENESTE GOD
GRUNN
TIL AT DU ENNÅ IKKE
HAR PRØVET
IOF?

Å velge er et spørsmål om filosofi

Prinsipperklæring

'Vi, medlemmer av Libertariansk Samfunn, hevder alle menneskers ubegrensede rett til å bestemme over sitt eget liv, til å leve slik de selv velger, og til resultatene av sine handlinger, så lenge de ikke - med vold - krenker andres like rett til å leve slik de velger.

Dette prinsipp medfører at alle mennesker har rett til full ytringsfrihet og handlingsfrihet, at den private eiendomsrett må respekteres fullt ut, og at det eneste økonomiske system om er i overenstemmelse med dette grunnprinsipp er en fri markedsøkonomi.'

Libertariansk Samfunn har som mål å skape et forum hvor de individualistiske syn på mennesket og samfunnet kan blomstre, og hvor frihetselskende mennesker kan studere og spre tanker og idéer som viser veien henimot et fritt samfunn.

Libertariansk Samfunn arrangerer jevnlig møter med foredrag og diskusjon (foreløpig kun i Bergen), holder kontakt med libertarianske publikasjoner og organisasjoner i mange land, og står som utgiver av kvartalsskriftet *Idéer om frihet*.

Runar Eraker Christian Fotland Arild Presthus Rune Steinum
Styremedlemmer

Jan Pettersen
Viseformann

Lars Peder Nordbakken
Formann

Hvis vår filosofi passer deg, returner svarkupongen!

I
WOULD
RATHER
BE FREE

- Jeg støtter deres prinsipper.
Registrer meg som medlem
(kr.100 pr.år, abonnement på
Idéer om frihet inkludert).
- Jeg ønsker abonnement på *Idéer
om frihet* (kr. 50 pr.år).
- Jeg ønsker å gi Libertariansk
Samfunn en donasjon på kr. _____

Totalt kr. _____

Navn: _____

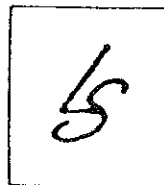
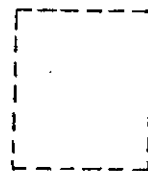
Adr.: _____

Tlf.: _____

Beløpet er overført til:

- Bankgirokonto: 7401.20.35970
- Postgirokonto: 576.02.02
- Vedlagt i sjekk.

Underskrift: _____

LIBERTARIANSK
SAMFUNN

Postboks 1134
5001 BERGEN
NORWAY